

מלאכת מחשבת

דיון לעומק בנושאים עיוניים ~ רעיונות והערות ~ בפרשת השבוע

פרשת השבוע "תולדות" (ובו ט' עניינים בביאור הפרשה ופרק "נחטבה")

"מתוך ההפיכה" (סיפור היסטורי מפעים מהעבר הלא רחוק)

פרק קכ"ז "ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות"

(מהרה"ג החו"ב בעל ויברך דוד שליט"א)

א) פרפראות לפרשת תולדות

אמנם ידוע שאין לעשות יסוד יותר מדאי מגימטריאות, כי אפשר למצוא לכל דבר הרבה גימטריאות שאין קשורות כלל, וגם דבר והיפוכו, אך מכל מקום כבר ראינו לחז"ל שדרשו הרבה דברים מגימטריא, ואם כי אין לנו כח לדרוש כמו חז"ל, מכל מקום אפשר לעשות כן בדרך דרש ורמז, דרוש וקבל שכר, אם הדברים נראים מכוונים מאוד, ומתאימים לידוע לנו ממקורות אחרים, וכבר אמרו דרושי רשומות ש'גימטריאות' בגימטריא 'פי לא דבר רק הוא מִפֶּם'. ועל כן ארשום כמה גימטריאות לפרשה זו:

יצחק בן אברהם בגימטריא: **'יחלק שלל'**, רמז שהוא בחי' הצפון שממנו שפע הפרנסה, כמ"ש (בב"ב כה:): "הרוצה שיעשיר יצפין וסימנך שלחן בצפון", וכן כתיב "מצפון זהב יאתה". ולכן בירך את יעקב בענייני פרנסה, טל ושמי הארץ ורוב דגן ותירוש. וכן הגשמים ממדת יצחק, שלכן נקראו "גבורות גשמים", ומדת הגבורה היא שמאל שהוא פחד יצחק, ואמרינן בתענית (ב.) שהגשמים יורדין בגבורה, וכן הגשמים באים ע"י רוח צפונית, כדכתיב במשלי (כה כג) "רוח צפון תחולל גשם". ועל כן בברכה השניה שהיא כנגד יצחק מזכירים את הגשמים והפרנסה.

ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו בגימטריא: **'ולשונוך תצמיד מרמה'**. וכן: **'וינהפך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלקיך'**, רמז שיעקב חשש 'והבאתי עלי קללה ולא ברכה', והקב"ה הפך לו את הקללה לברכה, ובירכו יצחק.

הלעיטני נא מן האדם האדם הזה בגימטריא: **'ומלך אין באדם נצב מלך'**. וכן: **'ואלה יעמדו על הקללה'**.

ויבז עשו את הבכרה בגימטריא: **'ובן פסיל תוגת אמו'**. וכן **'אך סוֹרְרִים שָׁכְנוּ צְחִיחָה'**.

עלי קללתך בני בגימטריא: **'וצומו עלי ואל תאכלו'**, עיין בדרושים נחמדים למהר"ם שיף.

וירח את ריח בגדיו. בטרם נביא גימטריאות לתיבות אלו נקדים, דהנה אמרו חז"ל (סנהדרין לז:): "אל תיקרי בגדיו אלא בוגדיו", ואיתא באגדת בראשית (פמ"ג): "וירח את ריח בגדיו. בוגדיו. אותן הרשעים שבוגדין בהקב"ה כשהן עושין תשובה. כך הן עונותיהם כמור ואהלות", ובבראשית רבתי איתא: "ראה ריח בני, גדולה היא התשובה שאפילו הרשעים הבוגדים לפני יוצרם מתקבלים כריח הקטרת שנאמר מר ואהלות וגו' אל תקרא בגדותיך אלא בוגדותיך", דהיינו שפירוש 'וירח את ריח בוגדיו' הוא שהריח את ריח העבירות שהפכו לזכויות אחר שחזרו בתשובה, שאז ריחם כמור ואהלות. הרי לנו שפסוק זה מדבר על בעלי תשובה.

והנה **וירח את ריח בגדיו** בגימטריא: **'עונות נעורי' רמז לבעלי תשובה**, וכן בגימטריא: **'מכון לשבתך'** רמז שהתשובה מגעת עד כסא הכבוד. וכן בגימטריא: **'שיבת ציון'** רמז שאין ישראל נגאלין אלא בתשובה. וכן בגימטריא: **'חפז ממתקים וכלו מחמדים'** רמז כמה חביבין בעלי התשובה לפני הקב"ה. וכן: **'ישמח לב מבקשי ה'** לומר שעליהם לשמוח שזכו לשוב לחסות בכנפי השכינה.

וכן בגימטריא: **'ויהי דבר ה' אל יונה בן אִמְתִּי'**, שציוהו ה' לעורר את בני נינוה לתשובה. וכן בגימטריא: **'כי כלינו באפך ובחמתך נבהלנו'**, דהיינו שבעלי התשובה חוששים שתבא עליהם חמת ה' על רוב חטאם, אמנם הוא גם כן גימטריא של: **'שפך חמתך'**, שבזכות התשובה רמז ישפוך

דשבועה למיקני בה אפילו מידי דלא מיקני בקנין ותו לו מידי ע"כ.

ובביאור הא דמהני השבועה לקיים את המקח, ידוע לבאר בזה ע"פ החקירה בגדר הא דאין אדם מקנה דבר שלבל"ע, האם הוא מחמת שחסר בגמירות דעת (הגר"ש איגר בספר העיקרים כתב שחסר בגמיר"ד של המוכר, ובזית רענן ח"ב סי' עג כתב שחסר בדעת הקונה, ובתשב"ץ דלהלן כ' שחסר בדעת הקונה וממילא גם בשל מוכר, ולולא דבריהם היה נראה שבכ"מ חסר בדעת מי שפועל את החלות, וכחזינן בתרומה והקדש וכדו' דל"מ בדבר שלבל"ע), או שיש חסרון בעצם הקנין, דלא נתפס קנין על דבר שאין אפשרות להחילו לאלתר. ולפי הצד הראשון שאין חסרון בעצם המקח אלא רק בגמירות דעת, י"ל שאם נשבע לקיים את המקח שפיר גומר דעתו שהמקח יתקיים ולכן קנה.

אך ביאור זה אינו נכון, דלפי"ז הא דמועיל שבועה הוא סברא מיוחדת בדבר שלבל"ע, אמנם הרא"ש שם למד מזה גם לענין מכירת מלוה על פה שאע"פ שאינו יכול להמכר בלא מעמד שלשתן, מכל מקום מהני ביה שבועה, וכן מר יוסף גאון שם למד מכאן לאדם המתחייב על דבר שאין שייך בו קנין דמהני שבועתו לקיים את ההתחייבות ע"ש. הרי דהא דמהני שבועה אינו סברא בהלכות דבר שלבל"ע, אלא סברא כללית, שכיון שכל מטרת הקנין היא לגמור את הדבר שלא יוכלו לחזור בהם, א"כ כשנשבע לקיים את הדבר הרי נגמר הדבר באופן שלא יכול לחזור בו עוד ולכן קנה.

ועתה נבא לדון בגוף החקירה מהו החסרון בדבר שלבל"ע. והנה הנמוק"י (ב"מ טו ב) כתב שהטעם משום דלא סמכא דעתיה, ובפשטות מפורש כדבריו בגמ' (שם טז א), דהא דהאומר מה שאירש מאבא מכור לך לא אמר כלום הוא משום דלא סמכה דעתיה, ומבואר שם שלכן הגזל שדה ומכרה וחזר הגזלן וקנאה מהנגזל, הרי השדה של הלוקח, שמתחילה כשמכרה לו הגזלן דעתו שיחול הקנין לאחר שיזכה בה, והקונה סומך דעתו שודאי יקיים הגזלן את המקח כי היכי דלא נקרייה גזלנא ע"כ, הרי מבואר שבאופן שיש סמיכות דעת שפיר קנה (אמנם ראה זו תלויה במח' רש"י ותוס' שם, דרש"י פירש שהגזלן מקנהו לקונה בשעה שזוכה בו מהנגזל, ולדידיה לא תליא בדין דבר שלבל"ע, אבל תוס' כתבו שמקנהו מעיקרא לכשיבא לידו ולפי"ז מבואר דבכה"ג מהני היכי דסמכה דעתיה וכנ"ל. ועי' שו"ת הרא"מ מרגליות

הקב"ה את אותה חימה על הגוים אשר לא ידעוהו.

וכן בגימטריא: 'אָזן שְׁמַעַת', ונראה לבאר, שמה שזכו לחזור בתשובה הוא משום שהיתה להם 'אָזן שְׁמַעַת' תוכחת חיים, עד שנכנסו הדברים בלבם.

וכן בגימטריא: 'וְחִנָּה הִיא מְדַבֶּרֶת עַל לְבָהּ', וכן: 'אֵלֶיךָ ה' נִפְשֵׁי אֲשָׁא' רמז שבעלי התשובה שופכים לב בתפילה לפני הקב"ה.

מהגאון רבי צבי כהן שליט"א

(ב) דבר שלא בא לעולם

מכרה כיום את בכורתך לי (כח לא)

בענין מכירת הבכורה של עשיו ליעקב, בפשטות לא מכר לו את הבכורה עצמה, דאינה בתורת מכירה, אלא מכר לו את חלקו בירושה שעתידים לירש מיצחק, וכדאיתא בגמ' (סוטה יג א) שיעקב קיבל את חלקו של עשיו במערת המכפילה מכח מכירה זו. והקשו הראשונים איך מועילה המכירה, הא קיימ"ל (ב"מ טז א) דהאומר שדה שאירש מכור לך לא אמר כלום, דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם.

ובשו"ת הריב"ש (סי' שכח) כתב השואל ששמע ליישב בשם הטור שאמר בשם אביו הרא"ש, שכיון שנשבע עשיו על המכירה כדכתיב וישבע לו וימכור את בכורתו ליעקב, לכן חלק המכירה, ומכאן הוציא הרא"ש שכל המקנה דבר שלא בא לעולם זכה הקונה במקח, ואפילו מת המקנה ואינו יכול לקיים שבועתו המקח קיים.

והריב"ש חלק על יסוד זה בתוקף, וכתב שאין ראוי לתלות בגברי רברבי כוותיהו סברא זו שאין לה על מה שתסמוך, ולכן תירץ באופן אחר ע"ש. אמנם השמועה שהביא השואל בשם הטור, אומתה לאחר זמן כשנדפס פירוש הטור על התורה, שם אכן כתב יסוד זה בשם אביו הרא"ש (וכבר העיר בזה השו"מ מהדו"ג ח"ב סי' קסג ועוד). ובאמת כבר קדם לו אחד מהגאונים (מר יוסף גאון בתשובות הגאונים שבשו"ת הרי"ף סי' ד) וז"ל, תדע שהרי יעקב אבינו קנה מעשו אחיו בכורתו בחיי יצחק אבינו ואביהם ואע"פ שלא היה הדבר עדיין ברשותו, אפ"ה זכה בו בשועת עשו, כדכתיב את בכורתי לקח ש"מ דאלימא מלתא

ובתשב"ץ (ח"ד טור ב' סי' יג, תשובת נינו ר"ש צרור) כתב דרך אמצעית, שיש חילוק בין דבר שלא בא לעולם כלל כגון פירות דקל, שבזה כיון שאינו נמצא במציאות אין כאן מה שימכור המוכר ויקנה הקונה, משא"כ דבר שישנו בעולם אך לא ברשות המוכר, בזה יכול הקנין לחול אלא שאין דעת הקונה סומכת עליו. ונפק"מ באופן שסומך דעתו כגון שמצוי לקנותו, דמהני דוקא בדבר שאינו ברשותו שהחסרון בסמיכות דעת ולא בדבר שלא בא לעולם כלל ע"ש (וכדבריו יש להוכיח מהרשב"ם ב"ב קמב א ד"ה לכשתלד ואכ"מ).

והנה לדעת ר"מ שאדם מקנה דבר שלבל"ע, הרי הוא סובר שאין חסרון לא במעשה קנין ולא בגמירות דעת, ולפי דברי התשב"ץ נמצא שרבנן חולקים עליו בתרתי, וסוברים ששני החסרונות קיימים, והדבר צ"ב מהיכ"ת לחדש שנחלקו בתרתי, והא אפושי פלוגתא לא מפשינן. ועו"ק דלדבריו איך משווה הגמ' בכ"ד דבר שלא בא לעולם כלל לדבר שאינו ברשותו, הרי אין הסברות בשניהם שוות, וגם איך למדו שלר"מ אין אדם מקנה פירות דקל, מהא דאמר ר"מ בהרי את מקודשת לאחר שתתגיירי שאינה מקודשת, והרי שם החסרון רק בגמירות דעת ומנ"ל שלדעתו יש חסרון נוסף גם במעשה ההקנאה.

וצ"ל דשני החסרונות, דהיינו החסרון של גמירות דעת בדבר שאינו ברשותו, והחסרון של מעשה קנין בדבר שלא בא לעולם כלל, הרי הם תלויים זה בזה, וכיון שר"מ חולק על אחד מהם בהכרח חולק גם על השני, ולרבנן שסוברים חסרון אחד הרי הם בודאי סוברים גם את החסרון השני, וצ"ב.

והנה בגמ' (כתובות נט א ונדריים פה ב) אמרינן לגבי קונם בדבר שלא בא לעולם, שאף לדעת רבנן שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, מכל מקום יכול לאסור על עצמו בקונם דבר שלבל"ע, והטעם משום דמתוך שאדם אוסר פירות חבירו עליו, יכול לאסור גם דבר שלא בא לעולם. והקשו האחרונים (עי' שער"י וקוב"ש שם), דאם החסרון בדלבל"ע הוא בגמירות דעת, אמאי בקונם כן מועיל, ואיך ניתן ללמוד זאת ממה שאוסר פירות חבירו עליו לאלתר, שבזה אין חסרון של גמיר'.

ובאמת בעיקר סברא זו שאין אדם סומך דעתו בדבר שלא בא לעולם, צ"ב קצת למה לא יגמור בדעתו, ובשלמא בפירות דקל שלא באו לעולם כלל ניחא שאינו גומר בדעתו, אבל בדבר שבא

אה"ע סי' לז אות יד שהוכיח מגמ' זו שאדם מוכר דשלבל"ע באופן שסמכה דעתו, והנב"י דלהלן חלק עליו ודחה ראייתו ע"פ פרש"י הנ"ל, וצ"ב כוונתו דהא עכ"פ לפירוש התוס' מוכח יסוד זה).

וכ"מ מהא דסובר ר"ת (בתוס' כתובות צא ב ועי' רא"ש שם) בהא דקיימ"ל שדה שאירש מאבא מכור לך לא קנה, דאם אמר לו שדה זו שאירש קנה כיון שייחד לו את השדה, ולכאו' היינו טעמיה משום דבכה"ג סומך דעתו על השדה. ועי' העיטור (מכירת קרקעות דף סז טור א בשם ר"נ גאון, וכ"כ הכס"מ פכ"ב ממכירה ה"ג, ועי' סמ"ע רט כג וקצה"ח סק"ט) שהמוכר פירות שאינם בידו, אם יצא השער קנה הלוקח, כיון שביד המוכר להשיג פירות אלו בנקל והוה כברשותו, וסברא זו ניחא טפי אם החסרון הוא בגמירות דעת. ועי' בקרן אורה (יבמות צב ב) שמדברי הרמב"ם מבואר שהמקדש יבמה לאחר שתחלוץ מקודשת, אף דמספק"ל אי תפסי קידושין ביבמה, ואי לא תפסי הו"ל דבר שלבל"ע, מכ"מ כיון שתופסין בה קידושין לאוסרה לשוק מספק, אין חסרון של סמיכות דעת ומקודשת.

וכ"מ לענין הקנאה לדבר שלא בא לעולם דלא מהני (ב"ב קמב ב), ולכן המזכה לעובר לא קנה, ומכל מקום המזכה לבנו קנה משום שדעתו של אדם קרובה אצל בנו, וכתב התור"ש שם דמכאן נראה דטעמא דאין מקנה דבר שלא בא לעולם משום דלא גמר ומקנה ע"כ. וכ"נ להוכיח מהא דסוברים שם חלק מהראשונים שלמ"ד המזכה לעובר קנה זכה העובר מיד קודם שנולד, ותמוה דאם יכול לזכות לאלתר אמאי חשיב דבר שלא בא לעולם ובמאי פליגי, ומזה מוכח ג"כ יסוד זה שהחסרון של דבר שלבל"ע הוא בסמיכות דעת, וכמו"כ המזכה לעובר חסר לו בגמיר' כיון דאכתי לא נולד, משא"כ למ"ד דקנה וס"ל שכן גומר דעתו, שוב אין מניעה שיזכה בו העובר לאלתר, כשם שזכה בירושה לדעת רבנן ודו"ק (שו"ר שכן ביאר בשיעורי רש"ר ב"מ אות רלב).

ומנגד מצינו להרבה אחרונים שנקטו בפשיטות שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אף באופן שיש סמיכות דעת, ויש חסרון בעצם ההקנאה, יעויין בנב"י (אה"ע מהדו"ת סי' נד אות יב) ונתה"מ (סי' ס סקי"א וסי' רז סקי"ח). ולשון הלבוש (סי' רט ס"ד): אין אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם שאין כאן דבר שיחול עליו הקנין ע"כ, ועי' שער"י (ש"ה פ"כ וחי' הגרש"ש ב"ב סי' ל אות ה) וקוב"ש (ב"ב אות רעו ותצ).

האומר לשפחתו ה"א מקודשת לי לאחר שאשחרך אינה מקודשת אף דבידו לשחררה, משום דמעיקרא בהמה והשתא דעת אחרת, ופרש"י שאין מחוסר מעשה גדול מזה. וקשה דבשלמא אם החסרון בדבר שלבל"ע הוא דאינו בר קנין, ובדבר שהוא בידו חזין ליה כאילו כבר קיים בעולם, ניחא סברת הגמ' דמעיקרא בהמה כו' שא"א להחשיבה כמשוחררת כבר, דאין לך מעשה גדול מזה. אבל אי נימא שהחסרון הוא בגמ"ד, והיכא דהוא בידו סמיך דעתו כיון שבידו להביאו לעולם, א"כ מאי אכפ"ל דחשיב מחוסר מעשה, ולכאוי"ז משפיע על הגמירות דעת של האדם מה שמעיקרא בהמה והשתא דעת אחרת (ואי"ל דל"ש מעשה קידושין בשפחה, דהא קמן דלמ"ד אדם מקנה דשלבל"ע מקודשת).

ולפי משנ"ת י"ל שהמעלה של 'בידו' אינו משום שסומך על כך שיתלש, אלא משום שנחשב כבר עכשיו בתורת החלות כיון דלאו כמחוסר מעשה הוא, וממילא גומר דעתו לפעול בגוף הפירות ולא רק בינו לבין עצמו, שהרי נחשב עתה כבר בתורת תרומה וכדו'. ונמצא שבאופן שהדבר בידו סמכא דעתיה, אך לא מחמת שמתכוון יותר, אלא משום שהחפץ נחשב כקיים כבר ויכול לסמוך דעתו לפעול בו. ולפי"ז ניחא סברת הגמ' מעיקרא בהמה השתא דעת אחרת, דכיון דהוה מחוסר מעשה ואינו קיים בעולם, שוב חסר בגמירות דעת.

ומעתה נבא לבאר דברי התשב"ץ שכתב שיש ב' חסרונות בדבר שלבל"ע, הן בגמירות דעת והן באפשרות הקנין, ור"מ חולק על ב' החסרונות וסובר שאפשר למכור דבר שלבל"ע וגם גומר בדעתו, ובהכרח ששני המחלוקות תלויים זב"ז וכמש"ל וצ"ב.

ונראה דבאמת גם ר"מ מודה לסברא הנ"ל שחסר בגמירות דעת בגוף הדבר, אלא שלדעת ר"מ אין צורך לפעול בדבר עצמו, אלא עיקר מעשה הקנין הוא באדם שעושה את המעשה, וכגון בשדה שאירש מאבא מכור לך, דאע"פ שאינו גומר בדעתו להחיל קנין בשדה עצמה, אך עיקר הקנין הוא בין המוכר לקונה, וכיון שהקונה סומך דעתו שהמוכר לא יעכב את השדה ויתננה לו, שפיר קנה.

וא"כ יסוד פלוגתיהו דר"מ ורבנן הוא בגדרי החלויות, שלדעת ר"מ עיקר עשיית החלות הוא באדם שפועל אותה, ולכן אין חסרון של גמירות

לעולם וקיים ברשותו אלא שעכשיו אינו יכול לפעול את החלות, כגון לתרום פירות מחוברים לכשיתלשו (לולא סברא דבידו לתולשו), למה לא יגמור בדעתו לפעול את התרומה לאחר שיתלש.

ויתכן לחדש בזה, דבאמת אין חסרון של גמירות דעת בעצם החלות, דשפיר גומר בדעתו לתרום לכשיתלש או למכור את החפץ לכשיבא לרשותו (ועי' רע"א מהדו"ק סי' קלד שהמוכר דשלבל"ע והוציא מעות בכדי להעמידו ביד הלוקח וחזר בו הלוקח חייב לשלם למוכר מדינא דגרמי, והמהר"ש ענגיל ח"א סי' נט הביא די"ח דלא היה על המוכר להוציא מעות כיון דלא סמיך דעת הקונה על המקח, ולהנ"ל ניחא סברת רע"א דהקונה כן גומר דעתו), והא דכתבו הראשונים שאינו סומך בדעתו לעשיית הקנין, כוונתם הוא שאינו סומך בדעתו לפעול בגוף החפץ עליו מדובר, אלא רק באויר. וכגון האומר שדה שאירש מאבא מכור לך, מאחר שהשדה איננה ברשותו עתה, אין דעת הקונה סומכת להחיל קנין בגוף השדה, ואמנם דעתו סומכת על הקנין שבינו למוכר, אך רק בתורת קנין מופשט ולא כחלות בשדה עצמה שכרגע איננה ברשותו. וכן לגבי תרומה לכשיתלש דיש בו חסרון של גמירות דעת, אין הכוונה שלא מתכוון ברצינות לתרום, אלא שאינו סומך בדעתו לפעול את התרומה בפירות עצמם כיון שאינם ראויים לתרומה עתה.

ומעתה יש לבאר הא דלמדה הגמ' שאדם אוסר דבר שלא בא לעולם על עצמו, מהא דאוסר פירות חבירו עליו בקונם, והיינו משום שהאוסר פירות חבירו עליו, הרי אינו יכול לפעול בגוף הפירות, שהרי פירות אלו אינם שלו ואין לו זכות לפעול בהם דין קונם, ובהכרח שהתחדש בדין קונם שיכול לאסור פירות אלו כלפי עצמו, וכל חלות האיסור בפירות הם ביחד לגברא שכלפיו הפירות אסורים. ומעתה יכול לאסור על עצמו גם דבר שלא בא לעולם, שהרי כל החסרון של גמירות דעת בדבר שלבל"ע הוא מצד שאין גומר בדעתו לפעול בגוף החפץ, אבל בקונם מספיק לפעול כלפי הגברא, וכל החלות הוא באויר ולא בגוף החפץ, שהרי יכול לאסור גם פירות חבירו עליו, ולענין זה שפיר יש לו גמירות דעת גמורה וכמשנ"ת ודו"ק.

ועפ"ז יש ליישב עוד קושיא, בהא דאיתא בקידושין (סא ב) שבדבר שהוא בידו יכול לפעול בדבר שלבל"ע, וכגון התורת על פירות מחוברים לכשיתלשו דבידו לתלשן ולכן הוה תרומה, ומכ"מ

מתייחס למשפחת אביו אלא משעת לידה, נסתרים מהמבואר להדיא בסוגיא דשפיר איכא יחוס להאב לענין כהונה אף בעודו עובר. וצ"ע.

וכן יש להק' מד' הרוקח (סי' שטו, הביאו המג"א או"ח סי' שמג סק"ד) שכתב דאשת כהן מעוברת מותרת לכנס לאוהל המת משום דאיכא ספק ספיקא, ספק נקבה ספק נפל. ומדלא התיר אלא משום הספק ספיקא, מבואר דנקט דאף עובר מתייחס לאביו והוי כהן. ודלא כמ"ש המהרש"א.

והנה בתשובת חת"ס (יו"ד סי' שנד וע"ע בגליונו לשו"ע או"ח שמג) מבואר דפירש האיבעיא ביבמות במה דאין העובר מאכיל בתרומה אי משום דעובר במעי זרה זר הוא, או משום דשאינו ילוד אינו מאכיל, וא"כ במעי כהנת נמי אינו מאכיל, דתלי אי עובר ירך אמו או לאו ירך אמו, דאי עובר ירך אמו, הרי במעי זרה זר הוא, ואי לאו ירך אמו, לאו זר הוא, ורק משום שאינו ילוד אינו מאכיל עבדיו בתרומה. וא"כ הא דמבואר שם דבמעי כהנת כהן הוא, היינו רק אי נימא דעובר לאו ירך אמו, אזי אין אמו מעכבתו מלהתייחס לכהונת אביו.

ופירש ד' הרוקח, דאין לטמא עובר בן כהן, דלדידיה נמי ס"ל עובר ירך אמו, [וכדפסק שם הרי"ף כמ"ד דבמעי זרה זר הוא], ורק דחושש להחמיר משום חומרא דכהונה, לומר דלאו ירך אמו והוי כהן, דאי מעיקר הדין ס"ל דירך אמו א"כ הרי אי האם זרה, הרי העובר זר הוא כמבואר בסוגיא דיבמות, ואף אי כהנת בת כהן היא מ"מ לענין טומאת כהנים בני אהרן כתיב ולא בנות אהרן, וכיון דעובר ירך אמו הו"ל כהנת דאינה מוזהרת על הטומאה, (וסברא זו דהוי כנקבה, כ"כ הרש"ש כתובות יא, א לענין גירות בלא מילה), וע"כ דס"ל דמדינא עובר ירך אמו הוא, ואינו מתייחס לכהנת אביו, אלא שחושש להחמיר משום חומרא דכהונה לומר דלאו ירך אמו הוא, ומתייחס אחר אביו לכהונה. [וכדפסק הרמב"ם פ"ח מתרומות ה"ד כשינויא דעובר אינו מאכיל משום שאינו ילוד ולא משום דזר הוא, והיינו להחמיר בזה דלאו ירך אמו]. עיי"ש.

[ועיי"ש מה שהק' ע"ד הרוקח, דממ"נ אי לאו ירך אמו א"כ הו"ל טהרה בלועה דאינה מטמאה כדתנן באהלות פ"ז מ"ה, וכדהקשה המג"א סי' שמג, ואי ירך אמו הוא ולא הוי טהרה בלועה, [ומתני' דאהלות ביושבת על המשבר דוקא], א"כ הא

דעת וכמשנ"ת, ולפי"ז גם בפירות דקל שלא באו לעולם כלל קנה, ואמנם אין לקנין על מה להתפס אך אין בכל כלום, כי המוכר והקונה עושים את הקנין בינם לבין עצמם, והקנין יחול לכשיבא לעולם. אמנם לדעת רבנן שהחלות צריכה להעשות בגוף הדבר, ממילא ישנם ב' חסרונות, דאם לא בא לעולם כלל הרי אין לקנין על מה להתפס ואין שייך בזה קנין כלל, ומאידך אם באו לעולם אין חסרון זה שהרי הקנין יכול להתפס בחפץ ויחול לכשיבא לרשותו, אבל בכה"ג יש חסרון אחר שאינו גומר בדעתו לפעול בגוף הדבר, כיון שהקנין לא יחול לחול בשדה זו לאלתר.

ונמצא שאמנם נחלקו ר"מ ורבנן בתרתי, בפירות דקל אם הקנין יכול לחול, ובדבר שאינו ברשותו אם גומר בדעתו, אך שני המחלוקות תליין הא בהא, דלר"מ שהקנין הוא בגברא ממילא יש לו על מה להתפס וגם גומר בדעתו, משא"כ לרבנן שצריך לפעול בדבר הנקנה, ואם אינו בעולם אינו יכול לחול כלל ואם אינו ברשותו אינו גומר בדעתו עליו, ודו"ק.

מהגאון בעל גינת אגוז שליט"א.

פרשת תולדות

ג) יחוס עובר במעי אמו

ולאם מלאם יאמץ (כה, כג)

איתא בסוטה מא, ב א"ר אלעזר כל אדם שיש בו חנופה אפי' עוברין שבמעי אמן מקללין אותו שנא' אומר לרשע צדיק אתה יקבוהו עמים יזעמוהו לאומים וכו' ואין "לאום" אלא עוברין שנאמר "ולאום מלאום יאמץ". ופירש המהרש"א, דלאום מלשון אם, והעובר נקרא על שם אמו דעובר ירך אמו, ואין העובר מתייחס ע"ש משפחת אב רק אחרי לידה וכדכתיב תולדתם למשפחותם לבית אבותם, היינו אחר הלידה. עיי"ש.

והנה ביבמות סז, א תנן בת ישראל שנשאת לכהן ומת והניחה מעוברת לא יאכלו עבדיה בתרומה מפני חלקו של עובר שהעובר פוסל ולא מאכיל דברי רבי יוסי. ובגמ', איבעיא להו טעמא דרבי יוסי משום דקסבר עובר במעי זרה זר הוא, או דלמא ילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל, למאי נפק"מ לעובר במעי כהנת [אי אמרת משום זרות ליכא ואי משום שאינו ילוד איכא, רש"י]. ע"כ. אשר מבואר דבמעי כהנת שפיר הוי העובר כהן, והעירוני דלכאורה ד' המהרש"א שכ' שאין העובר

ד) חרדת יצחק.

ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד (כז, לג)

אי' במד' תנחומא, אמר רבי לוי בשם רבי חמא בר חנינא, שתי חרדות חרד יצחק, אחת על גבי המזבח, ואחת כשנכנס עשיו, ואין אתה יודע איזה מהן גדולה, אלא ממה שאת קורא כאן גדולה עד מאד, אתה יודע שזו גדולה, ע"כ.

ושמעתי להעיר מהא דאי' בפרקי דר"א (פל"א), כיון שהגיע החרב על צוארו פרחו ויצאה נשמתו של יצחק, ע"כ, הרי לכאורה דחרדה זו שע"ג המזבח גדולה היתה מהחרדה כשנכנס עשיו שלא פרחו נשמתו.

וי"ל בזה בס"ד, דהנה בנדה סט, ב תנן ב"ש אומרים כל הנשים מתות נדות, ומפרשין בגמ' (עא, א) מ"ט דב"ש אי נימא משום דכתי' ותתחלחל המלכה ואמר רב מלמד שפרסה נדה, ה"נ אגב ביעתותא דמלאכא דמותא חזיא, והאנן תנן [גבי היתה במחבא] שחרדה מסלקת את הדמים, ומשני, הא לא קשיא פחדא צמית ביעתותא מרפיא, ופרש"י, פחדא צמית - דאגת יראה כי הכא מפני פחד כרום וכו' טהורה שחרדה מסלקת הדמים, ביעתותא - הבהלות פתאום שאדם רואה או שומע נבהל מרפיא. הא קמן דב' מיני חרדה הן, חדא דאגה ופחד כמפני כרום, ושני' בהלת פתאום מאיזה שמיעה או ראייה.

והנה הלא ב' חרדות שחרד יצחק לאו ממין אחד היו, שע"ג המזבח לא היה זה בפתאום שכבר היה יודע שהוא השה לעולה, [כמבואר שם ברש"י (כב, ח) וז"ל, ואף על פי שהבין יצחק שהוא הולך לישחט וילכו שניהם יחדיו בלב שוה]. אלא דאגה ופחד כמפני כרום. וכשנכנס עשו היה זה בהלת פתאום. והרי אין עניניהם שוים דזו צמית וזו מרפיא, ולא קשה מידי מא' על חברתה, דאף אם גדולה היא אפשר שאין משום חרדה זו שתפרח נשמתו.

ה) גדול תלמוד תורה יותר מכיבוד אב

ואם

וילך עשיו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל בן אברהם אחות נביות (כח, ט)

וברש"י בתו"ד, ולמדנו מכאן שנטמן יעקב בבית עבר י"ד שנה בהליכתו לבית לבן ללמוד תורה ממנו, ובשביל זכות התורה לא נענש עליהם ולא

במעיי זרה זר הוא, ובמעיי כהנת נמי לאו כהן זכר הוא לענין טומאה וכנ"ל].

ואשר לפי דבריו יעמדו ד' המהרש"א על מכוונם, דבדבריו נקט המהרש"א להדיא דמה דעובר נקרא על שם אמו משום דעובר ירך אמו, והרי אם ירך אמו הוא על כרחך אינו מתייחס לאביו, וכמשנ"ת דמ"ד עובר במעיי זרה זר הוא היינו משום דסבר עובר ירך אמו, וכיון דנקט דעובר ירך אמו הוא, א"כ זהו שכל דאין העובר מתייחס ע"ש משפחת אב רק אחרי הלידה.

ב

ובעיקר סוגיא דיבמות נראה די"ל דאף למ"ד דעובר ירך אמו ובמעיי כהנת כהן הוא, לאו היינו משום דנעשה אז כהן גמור, ומאכיל עבדיו בתרומה משום דידיה, אלא דטפילתו לאמו מאכילתו בתרומה, וכמו בנות אהרן דאכלי בתרומה אע"ג דלא נמשחו, והיינו משום דטפילות לאביהן, [עי' חזו"א אהע"ז סי' קמח וקידושין דף לו, וע"ע משך חכמה פ' קרח (יח, יא) עה"פ כל טהור בביתך דבא לרבות פינחס קודם שנתכהן דעכ"פ בתרומה קאכיל דלא גרע מנקיבות. ובחזו"א שם נקט שלא כדבריו לענין כהן שלא נתקדש].

דהנה ביבמות עח, א אמרי', ואי כתב רחמנא לכם הו"א מצרית מעוברת שנתגיירה היא ובנה חד כתב רחמנא אשר יולדו, ע"כ. והיינו דעובר שנתגייר, כשנולד הוי מצרי שני. וצ"ע בין למ"ד עובר ירך אמו ובין למ"ד לאו ירך אמו, הלא האי עובר היה מצרי ראשון במעיי אמו, ואיך נעשה בלידתו מצרי שני.

והנראה בזה דעובר לית ליה שם ויחס לאומה, וכן בישראל לכהונה ולשבט, ואין שייך שם ויחס לעצמו רק אחר שנולד. וזהו דמצרית מעוברת שנתגיירה בנה הוי שני, דמשנולד הא לא הוי מצרי ראשון, רק שנולד מן המצרית, והוי מצרי שני. [ואמנם אי לאו קרא הו"א כיון שהורתו במעיי נכרית חשיב מצרי ראשון, עי' תוס' שם ד"ה הוה]. ושו"ר להגרש"ר זצ"ל בקונטרס בענין פסולי קהל (הנדפס בחידושיו ליבמות) אות יב שעמד בזה, עיי"ש.

ולפי"ז בעובר בן כהן לא יהא לו שם ודין כהונה משום עצמו, דזה אינו ניתן רק משנולד, אכן בהיותו עובר שייך בתרומה משום טפילותו לכהונה.

תצערני עד מאד כי אדאג עליך תמיד ח"ו פן תתפש או יעלילו עליך כמו שרגילים באותה מדינה, מה יעשה תלמיד, ישמע לאביו או ילך כחפצו ללמוד תורה. תשובה, יראה דאי"צ לשמוע כה"ג לאביו. והוכיח כן מהא דבעירוין (מז, ב) פסק ריו"ח כר' יוסי דמותר לצאת לחוץ לארץ וליטמא בבית הפרס דרבנן כדי ללמוד תורה ולישא אשה, ואפי' מוצא ללמוד בארץ, לפי שלא מן הכל אדם זוכה ללמוד, ואילו בפ"ק דקידושין (לא, ב) מספק"ל לריו"ח אי שרי לצאת מא"י לחוץ לארץ לקראת אביו, הרי דלצאת ללמוד תורה אע"פ שמוצא ללמוד במקומו עדיף מכיבוד אב ואם, "שהרי יעקב אבינו לא נענש על כיבוד אב ואם כל אותם שנים שלמד תורה בבית עבר".

ופסק לה בשו"ע יו"ד סי' רמה סעיף כה וז"ל, תלמיד שרוצה ללכת למקום אחר שהוא בוטח שיראה סימן ברכה בתלמודו לפני הרב ששם, ואביו מוחה בו לפי שדואג שבאותה העיר העובדי כוכבים מעלילים, אינו צריך לשמוע לאביו בזה.

הנה מפקי השאלות ותרוה"ד מהך מימרא דגדול תלמוד תורה מכיבוד אב ואם, דשרי לילך אצל רב ללמוד תורה, [והשאלות כ"כ גם כדי ללמוד תורה בחבורה], אף דמבטל מצות כיבוד אב ואם. ויש לעיין דאמאי לא מפקי מינה גווי דפשיטי דשכיחי טפי, כשיש לפניו כיבוד אב ותלמוד תורה, אשר אי אפשר לקיים שניהם דאותו זמן מתבטל מתלמוד תורה, דליפשוט מינה דגדול ת"ת מכיבוד אב ואם, ולא יקיים הכיבוד.

ומשמע דדוקא כה"ג הוא דאיכא למילף מהך מימרא דיליף מיעקב אבינו דגדול ת"ת, ולא כללא הוא שיהא ת"ת עדיף.

והרי הרמב"ם בה' ת"ת (שם) שכל היה לפניו עשיית מצוה ות"ת, דבמצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים יעשה המצוה, והלא במצות כיבוד או"א נמי איכא גווי שא"א לעשותה ע"י אחרים, ולא חילק בזה הרמב"ם דאין הדין כן במצות כיבוד אב.

ג) והנה באו"ש פ"א מה' ת"ת הקשה בהא דתנן במתני' סוכה כה, א שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה, ופירש"י, הולכי בדרך מצוה כגון ללמוד תורה וכו', עכ"ל, ותמוה, דהא אפי' כשעוסק בתורה ממש חייב להפסיק מלימודו לעשות סוכה וליטול לולב, כמבואר בירושלמי שבת פ"א ה"ב, וכ"ש דההולך ללמוד קודם שהתחיל לא יפטר מן הסוכה.

פירש יוסף ממנו אלא כ"ב שנה. ומקורו במגילה טז, ב אמר רבה א"ר יצחק בר שמואל בר מרתא גדול תלמוד תורה יותר מכבוד אב ואם שכל אותן שנים שהיה יעקב אבינו בבית עבר לא נענש. [ושם ברש"י בתו"ד, ששימש בבית עבר י"ד שנה].

א) הרמב"ם פ"ו מה' ממרים הי"ג כ' וז"ל, אמר לו אביו השקני מים ומצוה לעשות, אם אפשר למצוה שתעשה ע"י אחרים תעשה ויתעסק בכבוד אביו, שאין מבטלין מצוה מפני מצוה, ואם אין שם אחרים לעשותה יתעסק במצוה ויניח כבוד אביו, שהוא ואביו חייבין בדבר מצוה, ותלמוד תורה גדול מכיבוד אב ואם, עכ"ל. ובכס"מ כ' דמקורו דת"ת גדול מכיבוד אב ואם מההיא דמגילה.

ובס' קול בן לוי (פ"ג מת"ת ה"ד) הק' ע"ד הרמב"ם, דמאי גדולה איכא לת"ת יותר מכיבוד אב ואם, דהא כשם דגבי כיבוד אב ואם כתב הרמב"ם דאם אפשר למצוה שתעשה ע"י אחרים יתעסק בכבוד אביו, ואם לאו יתעסק במצוה, ה"נ הוא בתלמוד תורה, כמו שכל בה' ת"ת פ"ג ה"ד וז"ל, היה לפניו עשיית מצוה ותלמוד תורה, אם אפשר למצוה להעשות ע"י אחרים לא יפסיק תלמודו, ואם לאו יעשה המצוה ויחזור לתורתו, עכ"ל. ואי אתי לומר דיניח כבוד אביו ויתעסק בת"ת הא נמי לאו רבותא, דהא ת"ת מצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים היא, שהרי כל א' חייב בפני עצמו ללמוד, ובמה שלומד חבירו אין זה פוטרו, ומצוה עליה דידיה רמיא, עיי"ש, וצ"ע.

ב) והנה מצינו בשאלות (סוף פרשתן) וז"ל, מאן דאית ליה אבא ואמא ומחייב למיטרח קמייהו וכו' ובעי למיזל גבי רביה למיגמר או למקום תורה דלא ליגמר ליה בלחודיה כדתנן רבי נהוראי אומר הוי גולה למקום תורה ואל תאמר שהיא תבא אחרך שחבריך יקיימוה בידך ועל בינתך אל תשען, הי מינייהו עדיף, תלמוד תורה עדיף דהא הוא עדיף מכל מעשה, או דלמא כיבוד אב ואם עדיף וכו', ת"ש דאמר רבא אמר לי רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב גדול תלמוד תורה יותר מכיבוד אב ואם שכל ארבע עשרה שנה שהיה יעקב אבינו בבית עבר לא נענש עליהם, עכ"ל.

וכזאת פסק בתרומת הדשן (סי' מ) שאלה, תלמיד רוצה לצאת ממדינתו ללמוד תורה לפני רב אחד שהוא בוטח שיראה סימן ברכה לפניו ויזכה בתלמוד ללמוד הימנו, ואביו מוחה בו בתוקף, ואומר לו בני אם תלך לאותה מדינה שהרב שם

ת"ת, והיינו דוקא בתלמוד תורה דעלמא בלא שימוש.

ויש לדקדק כן דאיירי הרמב"ם הכא בתלמוד תורה שאין בו שימוש, דהנה האחרונים (עי' ברכ"י או"ח סי' לט אות ז) דקדקו לשון הרמב"ם שכ', אם אפשר למצוא להעשות על ידי אחרים "לא יפסיק" ואם לא יעשה המצוה, עכ"ל, ומלשונו שכ' לא יפסיק משמע דמיירי אף כשכבר עוסק, דכשא"א לעשות ע"י אחרים יפסיק לעשיית המצוה. והנה האו"ש הלא חילק בזה, דהא דמפסיקין בת"ת לעשיית מצוה היינו בת"ת בעלמא, אבל שימוש גדול מלימוד ואין מפסיקין בו לעשיית מצוה, וא"כ ע"כ דלא איירי הכא הרמב"ם בשימוש רק בשאר לימוד.

אכן בפ"ו מממרים שכ' הרמב"ם דתלמוד תורה גדול מכבוד אב ואם, והיינו הך דילפי' במגילה מיעקב אבינו דאיירי בשימוש וכמשנ"ת, יש לפרש דבריו דדוקא תלמוד שיש בו שימוש הוא דוחה כיבוד אב ואם, וכמשנ"ת בד' השאלות ותורה"ד והשו"ע, ורבותא הוא דאף דשאר ת"ת נדחה מפני כיבוד אב, מ"מ תלמוד שיש בו שימוש אינו נדחה, ועדיף קיומו ממצות כיבוד אב ואם.

ו) גדול ת"ת יותר מבנין ביהמ"ק

ו) והנה במגילה שם איתא עוד מימרא דרב ואיתימא רב שמואל בר מרתא, גדול תלמוד תורה יותר מבנין בית המקדש, שכל זמן שברוך בן נריה קיים לא הניחו עזרא ועלה, ע"כ.

ויש לפרש ע"ד משנ"ת, דאיירינן הכא בתלמוד תורה דשימוש דוקא, וזהו הטעם שלא עלה עזרא לבנות בית המקדש, לפי ששימש אצל רבו ברוך בן נריה.

והנה בשבת קיט, ב אר"ל משום ר"י נשיאה אין מבטלין תינוקות של בית רבן אפי' לבנין בית המקדש, ע"כ. וכ"פ הרמב"ם פ"א מבית הבחירה הי"ד. וי"ל דהיינו נמי משום דלימודם אצל הרב הוי בכלל שימוש, שהוא אינו נדחה מפני בנין בית המקדש, וכדאיתא גבי עזרא.

[וראיתי בשו"ת דברי יציב (יו"ד סי' קלד אות ג) דנקט דודאי אף ת"ת דיליה לא נדחה מפני בנין ביהמ"ק דאפשר לקיומי ע"י אחרים, ופירש מה דנקטינן אין מבטלין תשב"ר, דאמנם עלמא קאי על הבל פיהם, אולם מאידך גיסא, הלא לאו בני חיובא נינהו ופטורין מתלמוד תורה, והו"א דדחי בנין ביהמ"ק החיוב של ולמדתם אתם את בניכם,

וכ' ליישב עפי"ד הר"י מקורבי"ל בתוס' כתובות יז, א (ד"ה מבטלין) אהא דאמרי' מבטלין ת"ת להוצאת המת, והק' התוס', דבמסכת דרך ארץ איתא אמר ר"ע תחילת תשמישי לפני חכמים פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאתי מת מצוה ונטפתי בו וכו', וכשבאתי והרצתי דברי לפני ר"א ור' יהושע אמרו לי על כל פסיעה ופסיעה כאילו שפכת דם נקי. ותירץ הר"ר יהודה מקורבי"ל דהתם משום דביטל עצמו משימוש ת"ח קאמר, דגדול שימושה יותר מלימודה. עכ"ד התוס'. [וכ' האו"ש דשימוש פירושו הוא הבנת טעמי המשנה וסברתו הנקרא בשם גמרא, וכמ"ש רש"י ברכות מז, ב (ד"ה שלא שימש) איזהו ע"ה שלא שימש ת"ח, הוא הגמרא התלוי בסברא שהיו נותנים לדברי משנה טעם והיו מתאספין ועוסקין יחד, והיא דרך הגמרא וכו']. ועפי"ז כ' האו"ש דהולכין ללמוד תורה, היינו לשימוש ת"ח, ואינה פטירי מן הסוכה, דאף דמפסיקין ת"ת לעשיית מצוה, מ"מ גדול שימוש ת"ח שדוחה המצוה.

וכן בתשובות מהר"ח אור זרוע (סי' קפג) כ' וז"ל, בחורים ההולכים ללמוד תורה פטורים מכל המצות כל זמן שהם בבית רבם, עיי"ש.

ד) והנה הא מילתא דגדול ת"ת יותר מכבוד אב ואם יליף לה מיעקב אבינו שלא נענש על כל אותן שנים שלמד תורה בבית עבר, ולשון רש"י שם, ששימש בבית עבר. וי"ל דאין ללמוד מהתם אלא ת"ת כה"ג, שיש בו שימוש, וכמשנ"ת דגדול שימוש משאר תלמוד.

וזהו א"כ דמפקי מינה השאלות ותורה"ד לענין תלמיד ההולך אצל רבו, שהוא משום דגדול שימוש, [וללמוד בחבורה נמי י"ל דענינו הוא לשם שימוש, כמו להבנת טעמי המשנה וסברתו, שזה נקרא שימוש כדפירש האו"ש, וכלשון רש"י הנד' שהיו מתאספין ועוסקין יחד בזה, ויל"ע איך הדין בלימוד באופן זה ביחיד], ודוקא שימוש הוא עדיף ודוחה כיבוד או"א, אולם שאר ת"ת אינו דוחה מצות כיבוד או"א, וכשיש לפניו כיבוד או"א שא"א לעשות ע"י אחרים הרי"ז דוחה ת"ת כשאר מצות.

ה) ואשר לפי"ז יש ליישב קושיית הקול בן לוי ע"ד הרמב"ם, ולבאר דבריו באר היטב, דבה' ת"ת שכ' היה לפניו עשיית מצוה ותלמוד תורה דאם א"א למצוה להעשות ע"י אחרים יעשה המצוה, יש בכלל זה מצות כיבוד אב ואם, דהיכא דא"א לעשות ע"י אחרים דוחה המצות כיבוד למצות

כיון שיש הצלת נפשות הוא קודם. והנה בב' היישובים נקט דהא דאמרי' גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות, היינו דין קדימה של ת"ת, רק דבפרישה כ' דמ"מ היינו כשיש אחרים להציל הנפשות, ובדרישה כ' דכל דאין סיפוק לת"ת אם יתנו הממון להצלת נפשות, תלמוד תורה קודם.

אולם הט"ז שם (סק"ו) הביא תמיהת המהרש"ל, וכ' וז"ל, ואין כאן קושיא, דודאי אין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש, אלא דהתם אומר דיותר יש זכות למי שזוכה לעסוק בתורה ולא בא לידו הצלת נפשות, ממי שבא לידו הצלת נפשות, ועל ידי כך צריך לבטל תלמוד תורה ולעסוק בהצלת נפש, ויליף לה ממרדכי בלשן שתחילה שלא בא לידו עסק של הצלת נפשות היה חשוב בעיני חכמים יותר ממה שאח"כ בא לידו המצוה של הצלת נפשות והוצרך לבטל תורה, כדאיתא שם שלא מנאו אותו חכמים כמו תחלה. והוסיף הט"ז, ואין להקשות ממה דאיתא שם גדול תלמוד תורה מבנין בית המקדש, שכל זמן שברוך בן נריה קיים לא עלה עזרא לבנות בית המקדש, דהתם עלה זרובבל לבנות בית המקדש ולא נתבטל בנין בית המקדש בשביל שלא עלה עזרא, אלא שעזרא לא רצה להצטרף עמו כי תלמוד תורה גדול מזה, ונמצא הוה זה ממש כההיא דלעיל, ויותר תימה על בעל הדרישה שכתב בתירוץ קושיא זאת, דאם הוא בענין שאין יכול לקיים שניהם אז תלמוד תורה קודם כו' וזה ודאי אינו. עכ"ל הט"ז. ונמצינו א"כ פלוגתת הפוסקים, אם הא דאמרו גדול תלמוד תורה היינו דין קדימה, או רק אשמעינן דמעלתו גדולה. [והעירו ע"ד הט"ז דמאי קמ"ל דת"ת עדיפא מעלתה, הא הכי איתא בכ"ד, תלמוד תורה כנגד כולם, כל חפצין לא ישוו בה אפילו חפצי שמים, ויל"ע].

ואמנם לפמשנ"ת ליכא דין קדימה אלא לתלמוד תורה של שימוש, ולא כל תלמוד תורה, ויש לפרש דגם בטוש"ע לענין מעות תלמוד תורה, איירי במעות לצורך לימוד שישי בו שימוש, ואתי כפירוש הפרישה והדרישה דהוי דין קדימה של תלמוד תורה, ולא רק דמעלתו עדיפה.

"ממדבר מתנה" - עיונים בפרשה (מהרה"ג רבי בניהו כהן שליט"א)

פרשת תולדות תשפ"ג

(ח) בענין יצחק ורבקה ובדיני אמתלה.

ונימא דרק לימוד לעצמו חמיר טובא, (ועי' שו"ע הגר"ז ה' ת"ת פ"א ס"א ובקו"א שם אות א), וזהו דאמרינן אין מבטלינן אפי' תינוקות של בית רבן. אכן ת"ת דיליה מכ"ש דלא נדחה].

(ז) גדול ת"ת יותר מהצלת נפשות

(ז) והנה עוד איתא במגילה שם, א"ר יוסף גדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות דמעיקרא חשיב למרדכי בתר ד' ולבסוף בתר חמשה, מעיקרא כתיב "אשר באו עם זרובבל ישוע נחמיה שריה רעליה מרדכי בלשן" ולבסוף כתיב "הבאים עם זרובבל ישוע נחמיה עזריה רעמיה נחמני מרדכי בלשן", ע"כ.

ויתכן דגם הת"ת דאיירי הכא שהוא עדיף מהצלת נפשות, היינו תלמוד תורה של שימוש, וי"ל דגם אצל מרדכי היה לימודו בשימוש החכמים. ובפרט לפי מה דנקט הטורי אבן (תענית ל, א) בפשיטות דהא דאמרינן אין מבטלינן תשב"ר לבנין ביהמ"ק, היינו דאף מפני חיובו של הרב בבנין ביהמ"ק אין מבטל מללמוד עמהם. וא"כ כל ת"ת דשימוש כן הוא, דגם הרב עדיף תלמודו זה משאר תלמוד תורה, א"כ מצינו לפרש אצל מרדכי דגדול הת"ת מצד שהיה הוא הרב ששימשו אצלו התלמידים.

(ח) אמנם בעיקר ביאור המימרא דאמרינן גדול תלמוד תורה נחלקו הפוסקים אי איירינן לענין קדימת ת"ת. דהנה כ' הטור ה' צדקה (יו"ד סו"ס רנא) שיכולים לשנות צדקה אפילו מתלמוד תורה לצורך שלושים פשיטים להגמון בכל שנה לפי שהוא הצלת נפשות, שאם לא יתפשרו עמו יש כמה עניים שאין להם ליתן ויכום ויפשיטום ערומים, וכיון שיש בו הצלת נפשות הוא קודם.

ובפרישה (סקי"ג) הביא שתמה רבו המהרש"ל, דהא מסקינן במגילה דגדול תלמוד תורה יותר מהצלת נפשות. וכ' ליישב וז"ל, ונלענ"ד דהתם מיירי שיש אחרים שיכולים להציל הנפשות, ולכן אע"פ שהוא מצוה גדולה מי שמקדים להציל נפשות, מ"מ תלמוד תורה קודם, הואיל שיש אחרים שיכולים להציל הנפשות, וכה"ג כ' רבינו לעיל בסימן רמו בשם הרמב"ם [ה' ת"ת פ"ג ה"ד הנז"ל] לענין תלמוד קודם למעשה.

ובפרישה (סק"ה) כ' ליישב באופ"א וז"ל, ונראה דהתם מיירי בענין שאין יכול לקיים שניהן, אז תלמוד תורה קודם, אבל הכא מיירי בענין שאף שיתנו ממנו להגמון, מ"מ ישאר לסיפוק תלמוד תורה, אלא שלא יהיה כ"כ בריוח ובענין זה אמר

אוכל חולין על טהרת הקדש איך היה מקיים ב' סעודות בשבת דעונתן של ת"ח בשבת (כתובות סב, ב) והוי טבול יום. ואפשר דאחר מנחה גדולה וסעודה ג' היה מקיים מצות עונה דת"ח מאפיל בטליתו ושרי והיה טבול יום עד הערב. ובהכי ניחא מה שאמרו גבי יצחק אבינו ע"ה מצינו גדול ששימש מיטתו ביום והוא דבר קשה על יצחק אבינו ע"ה עולה תמימה דאע"ג דשרי לאיש קדוש כמוהו לא יכון. וע"פ האמור ניחא דמרב קדושתו היה אוכל על טהרת הקדש ומוכרח היה בדבר".

והיינו שבעל ברכת הזבח רצה להוכיח כדעת הרמב"ם (פירוש המשניות טהרות ב, ח) שאף מי שמקבל עליו לאכול חולין על טהרת הקודש, אינו צריך לחשוש לטומאת טבול יום, משום שאין טומאת שלישי בחולין שנעשו על טהרת הקודש, והוכחתו היא משום שאם לא כן כל תלמיד חכם שעונתו בליל שבת לא יוכל לקבל על עצמו לאכול חולין על טהרת הקודש [והוסיף שם שאף לדעת הראב"ד (אבות הטומאות יא, ח) שיש טומאת שלישי בחולין שנעשו על טהרת הקודש, עדיין יש לומר שבטבול יום שהוא טומאה קלה מודה. שהרי הכסף משנה (שם) הוכיח כדברי הרמב"ם מדברי המשנה בנדה (עא, ב) גבי יושבת על דם טוהר, והראב"ד בעל כרחך יצטרך לחלק בין טבול יום לשאר טומאות].

כנגד הוכחה זו טען החיד"א שיכולים תלמידי החכמים לקיים את מצות עונה בשבת קודש אחר סעודה שלישית. והוכיח כן מיצחק אבינו ששימש מיטתו ביום.

ויש לעיין שלכאורה החיד"א סותר דברי עצמו, שהנה בשולחן ערוך (אבן העזר עו, ב) כתב:

א כתוב בפרשה (בראשית כו, ז – ח): "וַיִּשְׁאָלוּ אֲנָשֵׁי הַמְּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ וַיֹּאמֶר אַחֲתֵי הוּא כִּי יָרָא לְאִמֶּר אִשְׁתִּי פֶּן יִהְיֶנִּי אֲנָשֵׁי הַמְּקוֹם עַל רִבְקָה כִּי טוֹבַת מְרָאָה הוּא. וַיְהִי כִּי אָרְכוּ לוֹ שָׁם הַיָּמִים וַיִּשְׁקֶף אַבְיִמֶלֶךְ מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים בְּעַד הַחֲלוֹן וַיֵּרָא וַהֲנֵה יִצְחָק מְצַחֵק אֶת רִבְקָה אִשְׁתּוֹ".

וברש"י על אתר כתב: "וישקף אבימלך וגו' - שראה משמש מיטתו". והנה אף שברור הדבר שמדובר בעניינים גבוהים הנשגבים מבינתנו [כמבואר ברבינו האר"י ז"ל (ליקוטי תורה ד"ה וישקף), והוא על פי דבריו בעץ חיים (שער הקליפות (שער מח) פרק ג)], אבל אין מקרא יוצא מידי פשוטו, וצריכים לדון במעשה זה מצד ההלכה.

והנה בגמרא (נדה יז, א) איתא: "אמר רב חסדא אסור לו לאדם שישמש מיטתו ביום, שנאמר ואהבת לרעך כמוך. מאי משמע. אמר אביי שמא יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו. אמר רב הונא ישראל קדושים הם ואין משמשין מטותיהן ביום. אמר רבא ואם היה בית אפל מותר, ותלמיד חכם מאפיל בכסותו ומשמש".

ולכאורה קשה היאך שימש יצחק אבינו מיטתו ביום, והא אין זה דרכם של ישראל קדושים [ובאמת שבמדרש שכל טוב (בראשית כו, ט) מבואר שבגלל מעשה זה אסרו לשמש ביום, וכלשונו: "ובשביל שנתגנה יצחק בכך, לפיכך גזרו הקדושים על כך"]. ובהגהות מהרש"ם (על הדף) ציין לדברי רבינו החיד"א בספרו נחל קדומים (פרשת מצורע ד"ה ואיש כי תצא ממנו, דף פא - פב) שכתב: "הקשה הרב ברכת הזבח בסוף הספר (חידושים על הרמב"ם, דף לה) מי שהיה

להיפך מדבריו. ויעויין עוד באוצר הפוסקים (אות ח).]

על כל פנים מבואר מדברי החיד"א שחסידים הראשונים משמשים מיטותיהם דוקא בליל שבת ולא אחר סעודה שלישית. וצריך עיון.

ב. והנה בתשובת הרמ"א (סימן ב) דן אודות אשה אחת שהיתה בתחילת ימי עיבורה וכיון שחששה מעין הרע אמרה לכל בני ביתה בהסכמת בעלה שטמאה היא, והנידון הוא האם מותר לבעלה לשמש עמה באותם ימים, שהרי שניהם יודעים האמת שטהורה היא.

וכתב הרמ"א: "וראיה לדבר מענין יצחק אבינו עם רבקה אשתו בשנותו את טעמו לפני אבימלך, שאמר עליה אחותי היא ושמש עמה בסתר, שנאמר וישקף אבימלך בעד החלון הנה אף על פי שהוחזקה לכולם באחותו מ"מ היה מותר לשמש עמה, אף על גב דאחותו אסורה לבני נח כידוע מדבריהם ז"ל אלא ש"מ דמאחר דהוי ליה אמתלא כמו שאמר כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה דהוי שרי, וא"כ ה"ה בנדון זה" [ויעויין בשו"ת חתם סופר (יו"ד ט) שהאריך בדברי הרמ"א הללו].

והנה בספר כלי חמדה (פרשת תולדות אות ד) תמה לשם מה הוצרכו לאמתלה והלא הם עצמם יודעים שמותר להם, ואם כן מפני מה צריך אמתלה. והביא שבגיליון תשובת הרמ"א נכתב שהנידון היה מצד שאבימלך לא יעניש את יצחק, וכלפי זה הוצרכו לאמתלה.

אלא שהביא שכבר בשו"ת אבקת רוכל (קפ – קפא) התווכחו בענין זה רבי ישראל מזרחי [בנו

"תלמידי חכמים, עונתם פעם אחת בשבת ודרך ת"ח לשמש מיטתן מלילי שבת ללילי שבת". וכן מבואר בשולחן ערוך (או"ח רפ, א). ובמחזיק ברכה (שם ג – ד) האריך בדברי הר"ן (כתובות כו, א ברי"ף) שכתב: "ותמה אני עונת תלמידי חכמים שהיא אחת בשבת למה לא הוזכרה במשנתנו. ונראה לי שאין לתלמידי חכמים עונה קבועה שכיון ששנינו שהתלמידים יוצאין שלא ברשות לר"א [ל" יום ולדברי חכמים] שתיים ושלוש שנים כדאיתא בגמרא משמע דעונת תלמידי חכמים הדורים בעירם ג"כ משתנים כפי מה שהם צריכין לנדד שינה מעיניהם בענין למודם ולטרוח בו והדבר ידוע שאין כל הזמנים שוים להם בכך ודאמרין בגמרא דעונתן אחת בשבת היינו כשאין מתחדש להם בלימודם דבר ולפי שידוע שאין זה מצוי להם תמיד לא נשנית עונה שלהם במשנתנו".

והחיד"א האריך בדבריו ומסקנת דבריו היא: "ומכל מקום נראה דלא קיי"ל בהא כהר"ן אלא חיובא רמיא על התלמיד חכם כשהוא בעיר מערב שבת לערב שבת אם הוא בריא, וזמן תורה לחוד. וכן משמעות כל הפוסקים וזהו מצד הדין. וקל וחומר דלדברי הזוהר הקדוש חיובא רמי על התלמיד חכם אשר פריו יתן בעיתו עת דודים עליונים למעלה" [והובאו דבריו בכף החיים (שם, ד). וכן כתב בשו"ת תורה לשמה (סוף סימן קמב)]. ויש להוסיף שמבואר מכאן דחיה לאחד מן האחרונים שרצה להליץ בעד מנהג החסידים המאריכים בסעודת ליל שבת אצל רבותיהם על אף שזה גורם לביטול מצות עונה [ויעויין בדברי יציב (יו"ד קה, אות ג)], ומדברי החיד"א מבואר

ט) פניני פז מהרב ר' אברהם זלצמן**שליט"א****בעל מח"ס אדני פז על סוגיות הש"ס.**

בס"ד.

ורבקה אמרה אל יעקב בנה לאמר הנה שמעתי את אביך מדבר אל עשו אחיך לאמר: הביאה לי ציד ועשה לי מטעמים ואכלה ואברככה לפני יהוה לפני מותי: ועתה בני שמע בקלי לאשר אני מצוה אתך: לך נא אל הצאן וקח לי וגו' בעבר אשר יברכך לפני מותו: וגו' ותאמר לו אמו עלי קללתך בני אך שמע בקלי ולך קח לי:

א.

יש להבין מדוע הברכות לא יכלו להגיע בצורה**רגילה?**

ובמדרש מבואר שאותה שעה הסתכנו מאוד יעקב ורבקה מקללת יצחק, וחסד עשה ה' עימם שתוכניתם תצלח. ולכאורה פרשה זו תמוהה במאוד, הרי יעקב היה איש תם יושב אוהלים ודבר זה ידוע היה גם ליצחק, ולא היתה מניעה שיברכהו, וא"כ מדוע רבקה לא יכלה לקחת את יעקב אל יצחק ולומר לבעלה יצחק שיברך את בניהם יעקב שיהיה לו ברכה בגשמיות ורוחניות וכו', מדוע היה צריך את כל התוכנית הזו ועם הסיכונים שלה.

ובהמשך הפרשה מבואר שכאשר הבין יצחק שהוא ברך את יעקב במקום את עשיו הריהו אמר 'גם ברוך יהיה' כלומר דעתו לא היתה מנוגדת

של רבי אליהו מזרחי – הרא"ם] ומרן הבית יוסף, שדעת רבי ישראל מזרחי היתה שאכן אין צורך באמתלה, ואילו מרן הבית יוסף סבר שצריך אמתלה.

ובכלי חמדה תלה מחלוקת זו בגדר דין שויה אנפשיה חתיכא דאיסורא, אם ננקוט כדעת המהר"י באסאן (סימן פ ד"ה אמנם) שזהו מדין נדר, ממילא צריכה האשה אמתלה, שהרי סוף כל סוף היא נדרה שהדבר הזה יהיה אסור עליה, ואילו לפי הקצות החושן (לד, ד) ודעימיה שזהו מצד הודאת בעל דין, בזה פשיטא שאם שניהם יודעים את האמת אינה צריכה אפילו אמתלה.

ולא זכיתי להבין דבריו, שהרי הנודר מחמת אונס אינו נחשב נדר, כמבואר בגמרא (נדרים כז, ב) גבי נודרים למוכסים, ואם כן אף לדעת המהר"י באסאן היתה צריכה האשה להיות מותרת, כיון שנדרה כן מחמת אונס. ועוד קשה שלפי הקצות החושן שנחשבים דבריו כהודאת בעל דין מהיכי תיתי שלא יצטרכו אמתלה [ויעיין בחידושי רע"א (כתובות כב, א ד"ה מתניתין הפה שאסר) שתמה על דברי הגמרא באומרת אשת איש הייתי וגרושה אני, או שבויה הייתי ולא נטמאתי, שלכאורה אין כאן התחלת אמירה, ואם כן למה צריך להגיע לטעם הפה שאסר הוא הפה שהתיר. אמנם כאן היתה אמירה שלימה, ועל כן מהיכי תיתי שלא יצטרכו אמתלה].

ולוא דבריו היה נראה לתלות את המחלוקת להיפך. לפי דעת הקצות החושן שנחשב הודאת בעל דין צריכים אמתלה, ולפי דעת המהר"י באסאן שנחשב כנדר לא צריך אמתלה.

יעקב התפתח מעצמו מחמת תורתו וכוחות נפשו,
לא כן עשיו

ואולי אפשר לבאר זאת, שלכאורה נראה שליצחק
ורבקה היה מחלוקת גדולה באשר לאיזה בן כדי
'להשקיע', רבקה השקיעה את המאמצים ביעקב
שהיה איש תם יושב אוהלים, ויצחק העדיף
להשקיע בעשיו שהיה איש בעל מעשים מגונים
כמבואר במדרש על חמשת העבירות חמורות
שעבר באותו יום של הציד.

ואפשר ליתן טעם במחלוקתם, יצחק סבר
שליעקב יש כוחות נפש מובנים להיות טוב,
והתורה שלומד מגינה עליו מן היצר הרע, וממילא
השילוב של נפש טהורה עם שמירת התורה
מקרב אותו לה', והמבנה הזה רק מחזק את עצמו
ככל שהוא יותר קרוב לה', כך התורה שלו והנפש
שלו מתחזקים וזה חוזר ומשפיע על הקשר עם
ה', וממילא אין סיבה להשקיע מאמצים בקירוב
יעקב כאשר יש לאידך את עשיו שמתמודד.

יצחק סבר שמנהיג ישראל צריך לחוות
התמודדויות בכדי להנחות את ע"י וזה אין ליעקב
ומלבד זאת מצד הערך של עם ישראל, ידע יצחק
שזהו עם שאמור לעבור קשיים בלא גבול,
במצרים ובשאר הגלויות, ובאלו הזמנים צריך אופי
של איש מלחמה, איש עז נפש שמסוגל להילחם
עם יצרו לאורך זמן, כולל מלחמות בלתי פוסקות
ונפילות וקימות ושוב נפילות, שאלו הם החיים של
קרוצי חומר בעולם הזה 'עולם הנסיונות', וסבר
יצחק שיעקב אינו חי 'בעולם הזה' הוא חי בעולם
עילאי ורוחני שאין לו שייכות ליצרים אפלים, ועם
ישראל אינו יכול להמשיך ממנו משום שהוא צריך

לברך את יעקב, וא"כ מדוע מראשית לא כך
עשתה רבקה שיברך את יעקב.

מדוע לא יכל יצחק לברך את עשיו באדנות על
שאר האומות, ושיהיה לו שפע מדגן כמו ליעקב
עוד תמוה שכאשר עשיו הבין שלקחו את ברכתיו
וביקש ברכה אמר יצחק שכבר אין לו מה לברך,
ורק לאחר בכי עשיו, התרצה יצחק לברך אותו
כמו"כ ברכות. ולא מובן בתרתי, שטענת יצחק
שאין לו מה לברך זה משום שכבר בירך את יעקב
'הן גביר שמתיו לך ואת כל אחיו נתתי לו לעבדים
ודגן ותירש סמכתיו', והנה שאומנם יעקב יהיה
אדון של עשיו אך עשיו יכול להיות אדון של אומות
אחרות ומדוע א"א לברך אותו בכך, ובפרט שכלפי
הטענה 'ודגן ותירוש סמכתיו' מדוע זה טענה
שבגינה לא יהיה אפשר לברך את עשיו,
שלשניהם יהיה מאותו טוב, הרי לא חסר מהדגן
בעולם עובר שניהם ובשפע.

יש להבין את ברכתיו של יצחק שנראה לכאורה
שהם יותר כקללות

והנה הברכות שקיבל עשיו הריהם 'משמני הארץ
יהיה מושבך ומטל השמים מעל: ועל חרבך תחיה
ואת אחיך תעבד והיה כאשר תריד ופרקת עלו
מעל צוארך', חלקם ברכות וחלקם תיאור על צורת
חיים, שאומנם משמני הארץ מושבך וכו' זה ברכה
על גשמיות, אכן ההמשך 'על חרבך תחיה, ואת
אחייך תעבוד' מדוע זה ברכה, כביכול יצחק בירך
שבנו יהיה רוצח, ושיהיה עבד, מדוע זה נחשב
כברכה.

ב.

הסיבה שיצחק העדיף להשקיע ביצחק.

עילאיים שמתחזקים, הטעם והמתיקות של התורה גורמים לאדם צריבה בנפש כמין טהרה שחודרת לכל נבכי הנפש והנשמה שגורמים לכך שלעולם לא יוכל להנאות מן העולם הזה כראוי, שכל אימת שיתענג מתענוגי העולם הזה הטהרה שיש לו בנפש תייסר אותו מדוע כך נהג מדוע כך עשה, דבר זה יתקיים לעד, שבכל נפילה המצפון יעצרו מלנפול עוד, ומאידך התורה תפתה את האדם לחזור חזרה למקורות.

התורה 'עמלה' לסייע לאדם במקום אחר, היינו בשעות הקשות

וכמובא בגמ' 'אדם עמל במקום זה והתורה עמל במקום אחר' ורבו המפרשים לדון מה זה 'המקום אחר', ולענ"ד הכוונה היא שכאשר אדם נופל בגשמיות התורה 'עמלה' עליו לפתותו לחזור בתשובה, ולחזור לאורחות ראויים לשמם ולנהוג כרצון ה'. וזה המקום אחר.

כשלמנהיג ישראל יש מידת התורה זה משפיע על כלל ישראל לטהר נשמתם

וסברה רבקה, שכאשר למנהיג ישראל יש כוח תורה אדיר, זה משפיע טהרה על כל דורות עם ישראל, ואפילו לאלו שלא למדו מימיהם, זה משפיע על נשמתם ונפשם ותכונות האישיים שלהם. כמובא בגמ' שעם ישראל 'רחמנים בישנים וגומלי חסדים' זה חלק מהאישיים של יהודי. וכפי שרואים שליהודים יש מצפון חזק יותר מאשר של שאר האומות, ודבר זה הוא מחמת נשמתם הרוחנית.

רבקה סברה שעשוי אינו מתמודד עם היצר הרע אלא זה החיים שלו, ועדיף להתרחק ממנו

שראשיתו תהיה מאדם שהתנסה באותם נסיונות שיוכל להנחות אותם בנפתולי החיים, ואם ליעקב אין שייכות לעולם הזה הרי שלעם ישראל ייחסר מנהיג להנחותו וזה נזק לדורות.

ולפיכך סבר יצחק שעדיף להשקיע בעשיו, שאומנם הוא התנהג כאדם פחות במלוא מובן המילה, אכן ראה יצחק שבמהותו יש מידת עזות, ואם יוכל להשפיע עליו להתהפך לקדושה יהיה למידה זו ערך עליון ונשגב, זה התכונה בדיוק שעם ישראל זקוק לה כוחות נפשיים לעמוד אחרי נפילות, להתמודד מול ניסיונות לאורך זמן וסבר יצחק שתכונה זו קיימת אצל עשיו, ולכן בחר להשקיע בו.

ג.

הסיבה שרבקה העדיפה את יעקב.

רבקה סברה שכאשר נפש האדם נטהרת ע"י התורה זה יגרום שיהיה לו כוחות להתמודד עם היצר הרע

אכן רבקה סברה שעדיף להשקיע ביעקב, וטעמה עימה משום שאומנם צדק יצחק שליעקב לא היו התמודדויות ונסיונות אכן אי"ז מעיד על האופי שלו, שרק משום שיעקב היה מונח בתורה לא היה מלחמות היצר, התורה הגינה עליו מהמלחמות, אכן בזמן שלא יילמד יתנסה אף הוא באותם ניסיונות שעשיו מתמודד, וכמובא בגמ' שהיצר הרע מתגרה בת"ח יותר מעמי הארץ ומנסם באותם ניסיונות פחותים אלא שהם עומדים בניסיונות.

וסברה רבקה שכאשר אדם לומד תורה כראוי הרי יסודותיו על אדני פז, בנפשו פנימה טמונים כוחות

הוא בירכו שהוא יהיה האדון של אחיו, שהוא שזה שיוורה לו את דרך האמת.

אכן בשעה שנכנס אליו עשיו ועדיף ריח של טומאה, הבין יצחק למפרע שהוא בירך את יעקב, וכעת נוכח לדעת שרביקה צודקת שגם ביעקב קיים פוטנציאל לניסיונות אלא שכעת התורה מגינה עליו, אך בשעות אחרות גם לו צפוי ניסיונות, ממילא הודה בשעה זו יצחק לרביקה, שאכן יעקב עדיף על עשיו, שיש לו גם את כוח התורה, מה גם שכעת ביום נשגב זה של האצלת הברכות עשיו היה מטונף מחמש עבירות חמורות והגיהנות בערה מתחת לרגליהם, הבין יצחק שעשיו אינו מתמודד עם היצר הרע אלא זה החיים שלו זה הטעם שלו, ואין סיבה לברכו ברכות של מנהיג אומה וודאי שלא לברכו שיהיה מעל יעקב.

ביאור הברכה על חרבם תחיה, שעדיף אומה מאמינה בה' שתשלוט בעולם

ולבסוף מחמת דמעות עשיו ברכו יצחק 'על חרבך תחיה, ואת אחיך תעבוד' הוא לא בירכו שיהיה מנהיג אומות אחרות, משום שהדרך של התענגות מהעולם הזה אינה ראויה שתהווה מודל לחיקוי לשאר האומות. ולכן ברכו 'על חרבך תחיה' כלומר שאומנם שעשיו לעולם יהיה בעמדה של שליט בעולם שככלות הכל אומנם מעשיו מגונים אך אמונה במציאות ה' היה לו, ובמידה ויהיה גוי מנהיג בעולם מוטב שיהיו כנועים למי שמאמין בה' ובמוסר מאשר בכופרים, [ויתכן שזו הסיבה שסין והודו על אף היותם מדינות מרובות איכלוסין, יותר משאר המדינות בעולם, ויותר מאמריקה ומרבית אירופה גם יחד, לא היו מנהיגות העולם

ומאיך גיסא, סברה רביקה שאין ראוי להשקיע ביצחק, שאומנם ישנם אנשים שיש להם התמודדויות בכל ימי חייהם, וזה הנחת רוח שה' רוצה מהם, המלחמות והנפילות והקימות שיש לאחריהם, אכן שבכדי להגדיר אדם כאדם שחיי מלאים מאבקים עם היצר הרע ולא כאדם בזהמה ששקוע כל כולו בתאוות צריך שיהיה לאדם מקום מסוים בנפש שהוא מנסה להשקיע ברוחניות, וגם אם אינו מצליח לכהפ"ח ניכר עליו הרצון להשקיע, וכאשר מכר עשיו את הבכורה ובז לה זה הראה סימן לרביקה, שעשיו הוא לא אדם שמתמודד עם היצר הרע, אלא זה החיים שלו, ומכזה אדם עדיף להתרחק ולא לסייע לו.

ד.

כאשר נוכח יצחק לראות שליעקב יהיו ניסיונות הודה לרביקה.

לאור זה נראה לבאר מדוע זה היתה צורה הברכות, ואת הברכות עצמם, רביקה סברה שמאחר ויצחק מעדיף את עשיו, הרי שגם אם יברך את יעקב לפי בקשתה הברכות יהיו לא ברכות שמברכים מנהיג אומה, אלא ברכות למצבו הנוכחי, והיא רצתה ברכות שישפיעו לדורות. וכך אכן נעשה.

והנה בשעה שנכנס יעקב ליצחק מובא במדרש 'וירח את ריח בוגדיו' הוא הריח את הבגידות של יעקב היינו שהעומד מולו יהיו לו ניסיונות והוא ינצח בהם, ויצחק סבר שזה עשיו שיהיו לו ניסיונות אך בסוף הוא ינצח, ולכן ברך את העומד מולו שבעיני יצחק הוא כליל המעלות יהיו לו התמודדויות עם היצר הרע, והוא יעמוד בהם, לכן

בשום זמן בהיסטוריה, משום שהם אומנות כופרות בה]. ומה שבירכו שיהיה עבד ליעקב, זה אכן ברכה שבכך יוכל יעקב להשפיע עליו לשוב בתשובה ולהתעדן במעשיו.

~~~~~  
**"נחשבה" – הגאון מורנו רבי יחיאל הלוי נוביק שליט"א רז"כ "דעת יוסף" אשדוד**

## **בס"ד נחשבה תולדות תשפ"ג**

מה יעשה האדם ויחכם – ירבה בישיבה – כיעקב אבינו, וימעט בסחורה – שלא כעשו הרשע ויבקש רחמים ויאמר – בעבור אבותינו – כן תחנינו ותלמדינו

וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֲשׂוֹ אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שָׂדֶה וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֲהָלִים. הנה התורה מספרת שכאשר גדלו הנערים ראו הכל את השוני שבין יעקב ועשו, שלמרות היותם אחים תאומים, אמנם לא היו תאומים כלל. ומה היה הבסיס לכל ההבדל שביניהם? – עֲשׂוֹ נהיה אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שָׂדֶה, וְאִילוּ יַעֲקֹב, אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֲהָלִים – ובודאי זה בא ללמדינו איזו דרך ישרה שיבור לו האדם, ואיזו דרך רעה שירחק ממנה האדם. כלומר שהתורה ממליצה לנו לבחור בדרכו של יעקב אבינו, שהיה יֹשֵׁב אֲהָלִים, ובמקביל, ממליצה להתרחק מדרכו של עשו הרשע שהיה אִישׁ שָׂדֶה.

לאור זאת, ננסה להתמקד בענין ישיבת האוהלים של יעקב.

והנה ברש"י פירש שהיו אלו, אהלו של שם ואהלו של עבר. האוהלים הידועים עוד מהימים שרבקה אמינו הלכה לדרוש את ה', כדי לדעת מדוע ולמה מתרוצצים הבנים בקרבה, כאשר זה מחפש לצאת לבית המדרש, והשני לבית עבודת כוכבים. ובאותם האוהלים ממש של שם ועבר, ישב אחר כך יעקב אבינו, וחפש ודרש את השם ואת תורתו, ולמד לקח מפי שם ועבר.

אמנם מדוע נכתב דווקא, יושב אוהלים, הלא העיקר הוא הלימוד באוהל, ולא הישיבה באהל?

ויתכן שהתורה באה בזאת ללמדינו ענין חשוב ועיקרי, כי אצל יעקב אבינו עליו השלום, האוהל הוא מקום ישיבתו ומנוחתו, שם באהל הוא מרגיש בנוח, כי זהו ביתו. ולא כאחיו עשו שאינו יכול לנוח לרגע, ורק את נזיד העדשים הוא מחפש שם, ועל כן מיד אחרי הלחם והנזיד, הוא קם והולך, ויוצא לציד ולשדה. והיינו שההבדל הוא לא רק במיקום, כי אם באופי ההתנהגות. אצל יעקב אבינו מקום המנוחה והמרגוע, זהו אהל התורה, שם טוב לו. וזה עצמו הוא משהו שעשו לא יכול לסבול כלל וכלל.

ונשאלת השאלה עתה, מה יעשה אדם ויהיה יושב אוהלים. כי הרי עתים שהאדם מאבד חם ושלום את ההתענינות, וישיבת האוהלים עלולה להפוך אצלו למשא, וכיצד יכול הוא להבטיח את עצמו לעמוד תמיד באותה דרגה ולאהוב לשהות באהלה של תורה.

ובמסכת נדה דף ע' ע"ב, מה יעשה אדם ויחכם אמר להן ירבה בישיבה וימעט בסחורה אמרו הרבה עשו כן ולא הועיל להם אלא יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו שנאמר כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה... מאי קא משמע לן דהא בלא הא לא סגיא. כלומר, הרוצה ומבקש להחכים ירבה בישיבה ויבקש רחמים ממי שהחכמה שלו.

והנה ענין הישיבה באהל – הוא שיעשה כן מתוך מנוחת הנפש, ומתוך תחושה שזו התכלית שלו. והאמת היא שכאשר האדם הוא רוחני יותר, ההנאות שלו אף הן רוחניות, וכוחותיו אפילו



הגופניים משרתים אותו בעבודת הקדש, ולא להיפך, ומי שמונח יותר בגשמיות, הרי כוחותיו גועשים בקרבו, כמו דכתיב והרשעים כים נגרש השקט לא יוכלו ויגרשו מימיו רפש וטיט. והיינו כי הרי אמרו איזהו רשע מי שיצרו שולט עליו, ומי שיצרו שולט עליו הרי הוא עבד נרצע לתאוותיו, וממילא אין לו רגע אחד של שקט נפשי, וזהו דרכו של עולם.

ואמרו אברהם זקן ויושב בישיבה, וענין הישיבה הוא ענין של מנוחת הנפש. וזהו אמרם, ירבה בישיבה. היינו שילמד מתוך מנוחת הנפש. והיא מדתו של יעקב אבינו יושב האוהלים. ועדיין יש לשאול, מה יעשה אדם ויהיה יושב אוהלים.

והנה אם נדקדק בדברי הגמרא, ירבה בישיבה, משמע שמוטל עליו להרבות, והפירוש הפשוט בזה הוא, שינסה ללמוד יותר מאשר עד עתה, וכפי הנראה בהמשך הזמן תהיה מוטלת עליו שוב החובה של, ירבה בישיבה, וכן על זו הדרך, ובעזרת השם, כך יצליח, תוך כדי בקשת רחמים כמובן. אולם בגמרא הוסיפו עוד, וימעט בסחורה, ולכאורה הכוונה היא אותה כוונה, למעט, כלומר להפחית – במה שהוא יכול – בסחורה. ואם כה יעשה, וְהָיָה פְּעֵיךָ שְׂתוּלָה עַל פְּלָגֵי מַיִם אֲשֶׁר פָּרִיזוּ יָתֵן בְּעֵתוֹ וְעָלְהוּ לֹא יִבּוּל וְכָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה יִצְלִיחַ.

והנה אף שכתב האור שמח בהלכות תלמוד תורה פ"א ה"ב, כי אינו דומה בחיוב תלמוד תורה, האיש אשר נפשו מרגשת בשכלה הזך, ונקשרה בעבודות אהבה לתלמוד תורה, לאיש אשר כוחות נפשו נרפים ועצלים, אולם בהמשך דבריו כתב, ובוודאי צריך להתעצם בה האדם בכל יכלתו, כי כפלה התורה הרבה פעמים ענין למודה, וצריך האדם להלהיב נפשו לשקוד על דלתותיה, כאשר הרבו לדבר בזה הספרים הקדושים. ויתכן שגם על זה גופא יבקש רחמים לזכות להרבות בישיבה. ואנו מתפללים בכל יום ויום, ערב ובוקר וצהרים, שתרגילינו בתורתך... השיבנו אבינו לתורתך... ותן חלקינו בתורתך...

ובזה מיושב דברי הגמ' הנ"ל, דמתחילה התשובה היתה, ירבה בישיבה וימעט בסחורה, ולא אמר ויבקש רחמים, ולדברינו מיושב, שהעיקר הוא ירבה בישיבה וימעט בסחורה, אלא שבשביל לזכות לכך הוא צריך לבקש רחמים על זה גופא.

ועדיין צריך למודעי, שבקשת הרחמים נחוצה גם למי שיכול להרבות בישיבה מטבעו, והדברים עתיקים, ובאמת לעולם לא יוכל האדם לדעת אם הוא הגיע לפיסגה, ותמיד תמיד יש לבקש רחמים ממי שהחכמה שלו. והבן.

## **"מתוך ההפיכה" (סיפור היסטורי מפעים מהעבר הלא רחוק)**

### **פרק קכ"ז "ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות"**

#### **תקציר של הפרק האחרון:**

ההכנות נכנסות לעיצומן, כעשרים הזמנות מסוגננות הוכנו ונתלו בבתי הכנסת השונים, באזורי גאולה מאה שערים ובית ישראל, הקהל הקדוש הזמן לבוא במסות, כל זה לא היה לרוח חיים שלום החתן שפחד משונאים ישנים שיתעוררו מרצם, כל השבוע האחרון היה במתח אדיר, העליה לתורה עברה בשלום איש לא בא להפריע לו, חיים שלום התפלל כמו ביום כיפור, הוא גם קרא בתורה את כל הפרשה, בלי לטעות אפילו בטעם

אחד. לקראת שבת קיבל על עצמו צום ליום שלם, לא כמו כל החתנים שצמים מעלות, הוא רץ למקוה טהרה מספר פעמים וקיבל על עצמו קבלה, להקדיש את כל חייו לתורה ולחיות בגדר "אדם כי ימות באוהל".

את היום כולו עשה בבית הכנסת כשהוא לומד כמעט עד כלות הכוחות, הוא הרשה לעצמו מנוחה קצרה, כשהגיע לחופה היה מתוח כולו מהפחדים השונים, אחרי שהמסדר קידושין רבי אליהו זלוטניק ברך את הברכות הגיע העת לקדש את הכלה, לפתע מתברר שהוא נמצא בעולם הדמיון, כל חייו רצים בסרט נע, הוא חואה את אביו ז"ל, שכנים ומתפללי בית הכנסת השונים באמשינוב עיר, אחרי כן הוא חווה שוב את הנסיעה הקשה באוניה שהסיעה אותו לארץ ישראל עם כל הסכנות שהיו, ר' משה כהן ז"ל הרב הראשון שלו בארץ ישראל נחשף בפניו, אחריו החכם התימני שנעזר בתלמידיו בראשם איציק ביגלמייסטער לגייס בחורי ישיבה למחתרות רח"ל, כל החוויות שלו מהמחתרת של אצ"ל, לאחר מיכן חייו בצבא, הכל נע במהירות האור, מראה זה בלבד אותו מאד, עד שלא שת לקריאת הדין ולרמזים ששלח אליו גיסו ר' אפרים זלמן, הכלה הייתה בהלם היא ראתה שהסטרא אחרא לא מרפה ממנו אפילו ברגע האחרון, אמה גם נחשפה לפחדיה הישנים, היא זעקה בהיסטריה שיעצרו את החופה לפני שהוא מקדש ומעגן את בתה.

לפתע הגיע חברו מהצבא מומי בר שקרא את הזמנה והתעורר מכך שגם ברגע האחרון ניתן לשוב בתשובה, הוא החליט לא לאחר את המועד, הוא הגיע לחזק את החתן, כאן מקקה עזרתו הוא הסתער על החתן בחיבוקים ונשיקות והודה לו שבזכותו הוא מתעורר לשוב בתשובה. קריאה זו עוררה את חיים שלום מהקיפאון, הוא ממהר לקדש את הכלה והדיין וחלק מהקהל צועקים מקודשת מקודשת. בכך הוכרעה הסוגיא, אי אפשר להפריע לחתן לקדש את הכלה, מעתה צארטיל היא אשת איש לכל דבר. אבל עדיין השטן מקטרג, הפרק יחשוף את העלילה האחרונה.

~~~~~

סאת הקלון לא נשלמת.

רגעים ספורים לפני שהקהל עומד להתפזר, הגיחו לפתע פתאום שני ברנשים לבושים עם כל הטראגע (תלבושת) הירושלמית חסידית, הם היו מאומצים מההליכה המהירה שעשו, כדי שלא לאחר את מטרתם, להרוס את השמחה, אם הקהל יתפזר אין להם כבר מה לקלקל.

לשמחתם הרבה גילו שעדיין הקהל נמצא במקום, אמנם החתן עשה את שלו, הוא קידש את הכלה, הטבעת ניצבת בגאון במקומה החדש, המצב בלתי הפיך, אבל עדיין ניתן לעשות געראצ'קע (רעש אימים) להפחיד את הקהל ולהטביע את כל השמחה בתהומות היגון, חזקה על האמא שאינה חשודה על חיבה יתירה לחתן שתעשה את הכל כדי להוציא גט זריז מהחתן. היא תמשיך את פעילותם מאחורי הפרגוד, בס"ד יהיה גט תוך זמן קצר ובא לציון גואל. עתה צריכים לעשות סבוטאז' (פעילות החלטה מכוונת) שלא יניח לחתן להיכנס לחדר יחוד, הם לא בזבזו רגע, הם נעמדו במרכז המקום והשמיעו קריאות נוראות:

"מ'בעט פון דעם גאנצען עולם, מיט דיא פולע ערנסקייט, האלט אופ דיא חתונה זאפארט, איהר האט נישט קיין אנ'אונג ווער איז דער חתן, ער איז רח"ל אגרויסער טרייפנייאק, דער ערגסטער פון זיי, ער האט אבגעטאהן דיא ערגסטע וואס קען נאר זיין, און איהם לאזט מעהן חתונה האבין מיט א'כאשערע אידישע טאכטער? מבקשים מהקהל בכל הרצינות, עצרו את החתונה מיידית, החתן הוא מושחת גדול שעבר על כל דבר איסור. איתו אתם נותנים לבת ישראל כשרה להינשא?"

חיים שלום עמד כולו מבוש, הוא ציפה לבושות, אבל למנה כה גדולה ומייסרת לא ציפה, תחילה הזעקות של חמותו שביקשה לעצור את החתונה בכל מחיר, למרות שהיה שקוע בעולם הדמיון שמע היטב את הצעקות הנוראות, לא לתת לו לשאת את הכלה, אלמלי מומי בר שהגיע בדקה האחרונה מי יודע אם לא הייתה מצליחה להרוס את הכל, עתה הגיעו אותם בריונים שבאו להזכיר לו את חטאי העבר, זה השלום עליכם הראשון שיש לאשתו הטריה, היא מקבלת ידיעה שבעלה רק מעמיד פני צדיק, אבל אכול מבית ומחוץ בתולעת ההשחתה, רחמנא לשחבן.

מי הם אותם שני ברנשים לא הצליח לזהות, מרוב סערת הרוחות שעברה בקרבו, לא היה מסוגל להתבונן בקלסתרי פניהם, הוא ניסה להתגבר על כעסו ואמר לעצמו בלחש "ונפשי כעפר לכל תהיה, עפר אני ואל עפר אשוב היום כאן ומחר בקבר ועל מה אכעס, על עולם שאינו שייך לי? מה לי לכעוס על קרוצי חומר כמוני, לא אענה לאלו שמבזים אותי אפילו שדמי נשפך כמים לעין כל.

הבריונים שראו שהצליחו בזממם, הקהל עומד בשתיקה ומקשיב לכל הגיג היוצא מפייהם, התקדמו כמעט עד לחיים שלום, כשהם לועגים לו בכל פה.

"צדיקל חיים שלום, יותר נדייק בפרטים, לפניכם עומד סגן במילואים מולי פלד, גאון בתכנונים, הוא משמש כראש צוות תכנון ואסטרטגיה, בעל החלומות שואף להיות ראש מטה בצה"ל לא פחות מקך, לאחר מיכן יהיה בכיר בפוליטיקה הציונית אולי ראש ממשלה.

האם סיפרת לנוות ביתך החדשה שהיית מאורס לפני כן עם סרן לינור הר מלך, היא בעלת יחוס גדול מאד, דור רביעי למשפחה שלא קראה ק"ש. כמוהם הנכדה היא לא סתם חילונית אלא אתאיסטית (כופרת) מוחלטת, אין לה בעיה להינשא לנוצרי מבטן ולידה, היא כמעט הייתה מאורסת לחייל כזה, כי היא לא יודעת למה נולדה יהודיה, מה לה יהודי או גוי?

איתה התכוננת להקים בית נאמן בישראל, אם לא שזרקה אותך מכל המדרגות, היית כיום נשוי לה והיו לך צאצאים גלויי ראש שיתכן שיתחתנו בנישואי תערובת, ישבת בכלא זמן רב על חשדות לרצח אחד מהחיילים במחנה יונה בשם בנג'י, יהודי אומלל שלא עשה לך מאומה רק התלוצץ מעט על חשבונך, ברחת מהמקום כדי שאיש לא יחשוד בך, אבל היו מספק עדי ראייה שראו איך אתה יורה בו מספר כדורים ומבצע בו וידוא הריגה, נאלצת לכן לברוח מהמחנה, כדי שלא יכלאו אותך כרוצח שפל, לבסוף נתפסת על ידי חוקרי המשטרה הצבאית שעלו על עקבותיך, אלמלי ששילמת שוחד כבד לאחד ממנהלי בית הסוהר, היית נמק עוד כמה עשרות שנים בכלא.

אז כשהיה לך מר מאד מוחיך החדשים החלטת כביכול להעמיד פנים שעשית תשובה כדי שתוכל להחזיר את השידוך לקדמותו, בזו לך מאחז עיני הבריות, גם אם תלך עם כל שמונת בגדיך, אתה כופר בעיקר ואינך מאמין בכלום, בצבא לא התפללת בכלל, אם הנחת תפילין זה היה רק לחמש שניות שלא תחשב קרקפתא דלא מנת, נגאלת במאכלות אסורות בלי פחד... והיום אתה מנסה לשחק אותה חסידא קדישא ופרישא?!

דממה כבידה שררה, הקהל עמד מבולבל לחלוטין, כאלו אשמות כבידות הם לא שמעו עד עתה, הם היו אחוזי תדהמה שהחתן שנראה כמעט 'שרף' היה כמעט בשאל תחתית?! רוצח שפל מחלל שבת ומטמא עצמו בכל מאכלות האסורות, אין לו כל עכבה להינשא ליהודיה שמתנהגת כגויה גמורה, מעולם לא שמעו שפע אשמות על אדם אחד.

הם עוד לא נרגעו מהסצנה הקודמת כשהשוויגער (החמות) צעקה בזעם, לעצור את החתונה ברגע האחרון בגלל שהחתן הוא משוגע ועלול לאמלל את הכלה שתישאר עגונה לכל החיים, אלמלי המסדר קידושין שלא התפעל ועמד על שלו כי על החתן לקדש את הכלה, לא הייתה מתקדשת, עכשיו שהיא כבר ארוסה כדת וכדין מגיעים שני ברנשים ומספרים שהחתן הוא רח"ל אפיקורס שמאחז את עיני הבריות שירושלים צריכה לפלוט אותו מקרבה, אז מאיזה צד שלא תחשוב, אסור לתת לשידוך זה להתקיים אפילו רגע אחד, צריכים לסדר גט בזק.

היה איזה מתחכם שחשב שהוא יודע את הלכות אבן העזר הסבוכות [מכמה הצעות שעשה בשעתו] שטען שבעצם לא צריכים גט, כי זה מקח טעות גמור בקידושין, צארטיל נישאה לאברך קדוש ולא לפושע ישראל בגופו, אין ספק שעל דעת כן לא נישאה, אין זה בגדר דברים שבלב. זה פשוט כביעא דכותחא.

"מ'קעהן אויפ וויקלען דיא מגילה- אפשר לגלול את מגילת הנישואין" אין כאן לא חרם לא שמתא ולא ארור, הכל דברים בטלים ומבוטלים, רק הצגה בעלמא, יאמרו לי רבותי תלמידי החכמים האם איני צודק?

"פון ווען האן ביסטו א'מאן דאמר-מאימתי אתה בעל דעה? הצטעק רבי מיילאך פישמן שעד לאותו רגע עמד מהצד, אם יהיו לנו כאלו תלמידי חכמים שלא קראו לא שנו ולא שימשו אפילו יום אחד ומיד נעשים הם מורי הוראה בפני צדיקים ומורי צדק שנמצאים בחופה, אבדנו כולנו אבדנו.

אין כאן אפילו ראייה אחת שכל הדברים שאותם שוטים אומרים הם דברים של ממש, גם אין לחוש לדבריהם כפי שחוששים לדברי המוזרות בלבנה (נשים רכלניות גרדא) בשל שמועה שלא פסקה שצריכים לחוש לה, כי זו רק עתה החלה, גם אם כל הדברים נכונים, אין הם תקפים להיום, כי כבר אמרו לנו חכמינו, "אין דבר העומד בפני התשובה".

סהדי במרומים, שהבחור חזר בתשובה שלימה, גם אלעזר בן דורדיא שעשה כל תועבה קנה את עולמו בשעה אחת, כפי שמעידה עליו הגמ' בע"ז, על אחת כמה וכמה שהחתן שלנו שטיהר את עצמו ביסורים נוראים שאין אדם מן השורה יכול לסובלם לרגע אחד והוא עברם במשך חודשים וקיבל את הכל באהבה, ממילא הכל דברים בטלים ומבוטלים ואפילו למיחש לא בעיני.

הקהל היה נדהם משפע הדעות הקוטביות שנשמעו עוד טרם הספיקו להתפזר, היו כאלו שחשבו שכל השבת לא תספיק כדי לעכל את הנתונים שחוו במשך כמה רגעים והספיקו לכמה שנים.

"האט אזא געשיכטע האט קיין מאל נישט פאסירט זינט ירושלים האט זיך אויפגעשטעלט און געגרינדעט געווארין אלעס א'שטאדט- מעשה כגון זה לא אירע מעולם מעת שירושלים התייסדה כעיר ואם בישראל".

רב משה יוסף חיכה שהדיין רבי אליהו זלוטניק יתערב בעניין, דעתו מאד חשובה כדי לעשות סדר, אבל השעה המאוחרת הורתה לדיין כי אם יתעכב יאלץ לעשות שבתו מחוץ לביתו, הוא רמז לרב משה יוסף על השעה המאוחרת, למרות המעמד הקשה הוא אינו יכול להתעכב, הוא ניגש אל החתן וביך אותו שכל הביזיונות שעבר יכפרו עליו, ובזכות שתיתקו המופלאה יזכה לבנות בית נאמן בישראל ולגדל דור ישרים מבוקר.

כשסיים ביקש לצאת, רב משה יוסף ביקש את ידידו רב מנחם פוירשטיין להסיע את הדיין לביתו.

ברם אם חשב רב משה יוסף שלאחר התערבות רב מיילאך ידדו בצירוף ברכות הדיין הגאון רבי אליהו זלוטניק את החתן שהעידו כאלף עדים שהבית צריך לעמוד לאורך ימים ושנים, הוא קיבל כעת ברכה חמה שהבית שיקים יזכה לדורות ישרים מבורכים, מה עוד יכול להיות? בקך יפסקו הרוחות הרעות, טעה בגדול.

ההפתעה חיכתה לו מבית, רעייתו מרת ציפורה הייתה אחוזת להט כעס של אמוק (כעס ברמה גבוהה ביותר, באידיש קוראים לזה אינגאנצן צושושט) מרגע שראתה את כל הסצנות שקרו תוך דקות בודדות, החליטה שהיא לא תתן לשידוך להתקיים אפילו שעה אחת.

כל הפחדים שלה שלא פסקו לרגע ניעורו מחדש ביתר שאת, אחרי שקיבלה תימוכין לעמדתה מאותם ברנשים לא קרואים, היא החלה לזעוק מחדש: אוי לראשי, מה שחששתי כל השנים התגלה כאמת ברורה, כל הזמן נלחמתי נגד השידוך, כי חשדתי בו בבריאות הנפש במידות מקולקלות ובחוסר יראת שמים, נחשף לעיני עם ועדה, עוד בטרם החלו לחיות יחדיו, צף הכל החוצה כשמן על פני המים, עתה כבר מאוחר, לא די לפרק את הקשר, היא תצטוך לעבור את כל תהליכי הגט כשהיא למעשה בתולה, למה הכל קורה לי? מה חטאתי ומה פשעתי, שכל הצרות מתרגשות אצלי בבת אחת?

זעקות השבר שלה הנוראות כמעט החרישו את האוזניים וגרמו לקהל לנסות לברוח מהמקום.

רב משה יוסף החוויר כסיד ההיכל, שוב מתעוררת רעייתו להשבית את כל השמחה ובריש גלי, איזה טעם תהיה לשמחה הזאת עתה?

עדיף היה אם היה עושה את החתונה במעמד עשרה אנשים בלבד, איש לא היה בא להפריע אם הייתה השמחה בביתו הפרטי, אבל עתה מאוחר מדי, לבו כמעט התפוצץ מצער ואכזבה איומה, הוא תמה איך אירע הדבר? אחרי שקיבל את ברכת רבו המו"צ הגאון הצדיק רב וועוויל ואת ברכת רבו האדמו"ר מ'תולדות אהרן' שני קדושי עליון, סבור היה שהכל ילך למישרין והנה כעת בוקה ומבולקה.

הישועה הפתאומית:

אך כפי שצרות באות בפתאומיות גם הישועה הגיעה בפתאומיות.

איש לא האמין למה שעומד להיות, לפתע פרץ מומי בר שעמד כל העת בצד בצעקות אדירות: בוז לכם רשעים "עושי מעשה זמרי ומבקשים שכר כפנחס" אתם תת אדם ואינכם ראויים לתואר אנוש.

הוא לא הסתפק בכך, הוא התקרב אל אחד הברנשים כשהוא אווזו בזקנו ופאותיו בחזקה, עד שכמעט שתלשם.

"יונטי פרגר אתה רשע מרושע וצמא דמים, רשע היית משחר ילדותך ועד לרגע זה אינך נח על השמרים, לא די לך במה שדאגת במו ידך להוריד את חיים שלום מהדרך הישרה לשאול תחתית, אתה בא להרוס לו את חייו החדשים? הרצחת וגם ירשת!?"

אלמלי נצמדת אליו כעלוקה כשהיה צעיר מבולבל שמחפש את עצמו ובמתק לשונך טמטמת את מוחו, לא הייתה לו כל שייכות לעולם החילוני, אתה זה שגדרת אותו לשם במו ידך, לא תוכל להכחיש את דברי, כי אתה עצמך סיפרת לי זאת בגאווה, יש לי הקלטה שלימה על כך, באחד התיקים שלי, והיכן סיפרת לי זאת? במסעדה בתל אביב, מסעדת טריפה יוקרתית, בה אכלת נבילות וטריפות בהנאה מרובה והכשלתני גם כן לגודל צערי, החלק הארי של השיחה היה, כל עלילותיך עם חיים שלום שבזכותך הוא חייל מצליח בצבא.

התפארת בפני, איך הצלחת לשבות אותו במצודתך הפרוסה, אחר מיכן סיפרת לי איך ניסת להתערות בין אנשי הבורה בתל אביב ונעשית אחד מעשירי תל אביב, כל דמותך נראתה אז כאילו נולדת חילוני, איש לא היה מצליח לקלוט שהיית פעם מהקמבצ"ים של הקנאים בירושלים, עד שהיא הקיאה אותך מקרבה.

חשבת שתבנה את עצמך מחדש כגוי גמור, אבל מה לעשות שבור היית ובור נשארתי ולא הצלחת להרשים אפילו אחת מבנות תל אביב, אלמלי כן לא היית חוזר לירושלים ומתחפש כחרדי ומנסה להשיב את מזלך.

תאמר פשוט, אני מקנא בחיים שלום שהצליח לשוב בתשובה שלימה וה' השיב לו אהבה על כך ולכן זכה להשיב את האבדה שלו, ואילו אני מסתובב שנים סביב עצמי, שרפתי את הקשרים עם משפחתי, נותרתי עירום ועריה, לכן אני כועס על כל העולם בעיקר על חיים שלום שלא הצלחתי להרוס אותו כפי שחשבתי.

שני הברנשים החזירו כסיד, לכזו מתקפה לא התכוונו. הם ניסו לברוח מהמקום, אלא שכמה גברתנים שהיו במקום הצליחו להתעשת ואחזו בהם בכוח, הם כיבדו אותם במתת יד, אחת למעלה ושבע למטה, כשהם מונים, אחת, אחת ושתיים, אחת ושלוש אחת וארבע וכו' ושבים חלילה.

חיים שלום עמד בצד כשהוא מבולבל לחלוטין, לכזו ישועה מופלאה לא ציפה, מומי בר הציל אותו מספר פעמים בעבר והיום הציל את כבודו פעמיים.

הוא ניגש אל מומי והחל לנשקו בכל לבו, הוא ברכו בכל לבו בכל הברכות האמורות בתורה, הוא איחל לו שיזכה לשוב בתשובה שלימה ולשקוד על התלמוד ובקרוב יזכה לבנות בית נאמן בישראל עם בת ישראל כשרה. לאחר מיכן החלו השניים לרקוד "ישיש עליך א-לוקייך כמשוש חתן על כלה"

לאחר שנרגע ניגש אל יונטי ואמר לו "מחול לך מחול לך מחול לך אין לי עליך קפידא, נגזר עלי לעבור עוד סאת יסורים כדי לכפר על כל העוונות שלי בעוה"ז, כדי שלא אצטוך להיצרף בכור היסורים בעוה"ב, אתה רק היית השליח, אני מבדך אותך שתזכה לשוב באמת אל הבורא ולא תצטוך ללבוש את הבגדים האלו כשחקן, ברגע שתחזור בתשובה שלימה, הקב"ה ישלח לך את השידוך שלך במהרה, כדאי לך לשוב עכשיו, כי כל יום שאתה מתמהמה אתה יותר ויותר תהיה שקוע בטיט הייון".

יונטי עמד נכלם כולו, כל מזימותיו לא הועילו, גם חברו מורדי פאר שהיה שבבניק אמיתי ושחקן מחופש שהגיע במיוחד מתל אביב כדי לעזור לו לקלקל את השמחה רעד מפחד, שמא יגלו את זהותו האמיתית ויעשו לו ד' מיתות ב"ד. אולם לאחר שנרגעו הרוחות עזבו את שניהם, ברגע שהחלו הריקודים סביב החתן נעלמו שניהם במהירות כדי שלא ידלקו אחריהם ויעשו בהם שפטים.

יונטי גילה במאוחר שכל התחפושת שלו לא הועילה לו, ברגע אחד עלה עליו מומי בר, הוא חשף את זהותו לפני קהל גדול ומי יודע אם לא ידליף את כל הסיפור לרחוב, מעתה אין לו מה לחפש בירושלים, איש לא יקנה

את הזהות החסידית שניסה לעטות על עצמו. הוא ארז את חפציו ונמלט באישון לילה מירושלים כשהוא נוהג ברכבו כשהוא מחלל שבת בפרהסיא, הוא לא רצה להמתין למוצאי שבת שמא חייו יהיו בסכנה, מאז נעלמו עקבותיו לחלוטין, איש לא הזיל דמעה על אותה דמות מפוקפקת שעד היום איש לא יודע מה עלה בגורלה, האם הצליח במקום אחר או שנותר רווק ממורמר עד למותו.

אחרי שהחתן והכלה יצאו מחדר יחוד הוסעו ברכב לבית משפחת הויזמן, כדי לחוג את ליל שבת הראשון בחיק המשפחה החדשה, רב משה יוסף ואשתו נוסעים ברכב אחר, כדי שלא תצליח אשתו לקלקל, הבכי שלה ממשיך כל העת, היא אינה פוסקת מלמרר על גורלה, היא יצאה מבושת ביותר, קהל רב ראה כי איש אינו מתחשב בדעתה, זה הציג אותה כאשה שאינה שפועה בדעתה היא באה לקלקל את שמחת בתה, לאחר כל כך הרבה שנים, מי עושה כן? רק אויבת ולא אם הכלה. מאיזה צד שהיא מסתכלת על עצמה, היא יצאה לא טוב.

רב משה יוסף שתק כל הדרך, הוא לא ניסה להרגיע אותה, לא זה הרגע המתאים, הוא היה במתח עצום מההמשך, אם השנאה שלה לחיים שלום לא פגה אפילו לרגע קט, איך יוכלו בני הזוג להקים בית שליו? ברם כשהתחילו את הסעודה שב אל עצמו, הוא המתין לחתן והכלה שיגיעו, החתן כובד לקדש על היין ולשבת בראש השולחן כשלציזו המחותר, רעייתו ישיבה בחדר השני עם הנשים כך שהיה לה קל יותר.

כל הסעודה דרש ר' חיים שלום (הוא קיבל את התואר על ידי הדיין רבי אליהו זלוטניק בעת שסמך את ידיו בברכה וקראו בפה מלא רב חיים שלום ברב שלמה זלמן) כל אמרה הייתה פנינה נפלאה, הוא חרז את הפרשה עם המפרשים, כשהוא מקטע את הנושאים לחלקים, כל פסוק קיבל התייחסות נפרדת, מי שעקב היטב גילה כי היה כאן בניין בנוי היטב שמאחד את כל החלקים, אבל לאלו שלא הייתה היכולת לאחוז ראש על הכל, יש את היכולת להתמקד בכל פסוק בנפרד, הדברים היו נופת צופים, מרגליות יקרות שרבים מהם לא שמעו, לפתע התגלה לעולם כי החתן הוא גאון נפלא ששולט בכל מכמני הפרשה, בחלק הדרוש הפלפול והגימטריות ואפילו לא מעט מחלקי הסוד, הכל נאמר בשפה צחה וברורה עד שאפילו קטני השכל הבינו את הכל.

רב משה יוסף רווה כולו נחת, אם היה ספק כל שהוא בחתן התגלה שאי אפשר שיהיה כן, אי אפשר לדבר בנושאים כאלו בלי שהראש התקדש והיטהר, כל האשמות הן כפי שאמר הבחור מומי בר, קנאה ושנאה עזה של בחור מתוסכל, הוא זכר את משפחת פרגר ואת הבושות הנוראות שהסב להם בן הבלייעל יונטי, האם צריכים להתפעל מהאשמות שלו? נכון שבצבא החליק ועשה טעויות רבות, אבל התחרט על הכל ועשה תשובה, זה כוח התשובה שמוחקים את כל העבר, נוצרה נשמה חדשה שאין לה כל קשר עם העבר.

בלילה כשאיש לא היה, שוחח רב משה יוסף עם רעייתו והבהיר לה כי חידושי תורה כפי שאמר החתן מעידים כאלף עדים שהוא עומד במדרגה גבוהה מאד, ואין לה לחוש מאי שפיות דעתו, אין ספק שכל מי שהיה עובר כל כך הרבה תהפוכות חיים וכל כך הרבה אכזבות עד לרגע האחרון לא היה נוהג אחרת, הטעות הגדולה שעשינו, פתחתנו את השמחה שלנו לקהל הרחב, בכך גירינו את הסטרא אחרא שתבוא ותקטרג ברגע האחרון, אבל החתן קיבל מאת הדיין הצדיק רבי אליהו ברכה חמה ביותר, שהזוג יזכה לבנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות ועליך להאמין שכך יהיה.

ציפורה שמעה ושתקה, היא הפנימה כי עליה מעתה להיות בצד ולתת להשגחה העליונה להולך את הבית.

מתנה הראויה להתכבד.

מוצש"ק הגיע קהל גדול לניטצ'אדע מהם סקרנים רבים שכבר שמעו על כל העלילה הסוערת שהייתה בחופה, כולם רצו לראות במו עיניהם כי השלום והשלוחה שבו אל המעון והבית עומד על יסודות יציבים.

חבורת המשמחים הגיעה, כפי הבטחת רבי יעקב גלבשטיין, הוא בא עם עוד חמישה מטובי אנשיו כשהם מלווים עם אברמ'לה שפילער הבקי הגדול ביותר בניגוני מירון וכל הז'אנר שיש, הוא היה מצויד בטרבוקה כשהוא מכה בה כדי ללוות את הניגונים בצליל (בירושלים אי אפשר להביא כלי זמר, בשל התקנה שהנהיגו

גאוני וצדיקי ירושלים בזמן רב שמואל סלנט ורבי מאיר אורבאך רבה של קאליש שלא ינגנו בשום כלי זמר בשל הצער שלנו על חורבן הבית, אי אפשר סמוך ונראה למקדש לזמר כאילו שכחנו מהאבל).

הפתעת הערב הייתה הופעת שני דרוזים אסליים, ידדים של רב משה יוסף, לבושים עם קפוטות חסידיות, כשלאשם תרבושים טורקיים, הם החלו לרקוד בעוז ריקודי דבקה דרוזיים כמוסטפה ודומיו, כשאברמ'לה מלווה אותם בהתלהבות, כשהוא עושה את ידיו מנענעות באויר כמנגן על גבי הקלרינט, השמחה גאתה, רב יעקב וחבריו פזזו ורקדו בהתלהבות קודש את ניגון הבקבוקים ואת שיר העליה למירון רב, שפר'ס ניגון וגר זאב עם כבש, האט אזוי, ועוד פריילאכ'ס שונים מהז'אנר הרומני, גם שירי הצוענים (דיא ציגייערס) לא נעדרו, דומה שהתזמורת הפילהרמונית באה לחגוג רק בלא כלי נגינה.

אברמל שלף לפתע את "קארמן על הקרח" ניגון מרגש ביותר (ישראל זוהר רב אמן הקלרינט של התזמורת הפילהרמונית מפליא לנגן אותה, ניתן לשומעו באחד הדיסקים שהפיק, גם שמואל אחיעזר מוריד אותנו יפה מאד) אפילו האדישים ביותר התרגשו מהצלילים שנגעו בכל נימי נשמתם. אבריימל לא הסתפק בזה, הוא החל לנגן את ניגוני נפתולי ברנדווין (נגן הקלרינט המטולוגי של צפת) נפתולי ממטולה, דיב טאראס (הקלריניסט בה' הידיעה ממנו שואבים כל הנגנים את הידע שלהם) כאילו קם וצף לעיניהם, כשאת מיטב הניגונים שלו יודעים רק מועטים (כגורא פייזמן חנן בר סלע מוסא ברלין חילי פרנק נחמן צוקר אברומי בלטי ישראל זוהר שמואל נימן שמואל אחיעזר סם מוזיקער שהם גדולי הנגנים של הזמר היהודי) הקהל יצא מכליו, קונצרט כזה לא שמעו מאז ומעולם.

לפתע הגיע אורח שאיש לא ציפה לראותו, יהודי אמריקאי בעל זקן מסודר לבוש בהמבורג וקפוטה חסידית, מלווה בשני אברכים, הוא ניגש אל חיים שלום כשבידו מעטפה גדולה עטופה בנייר צלופן. על גביה היה כתוב בגדול.

"געוויזמעט ספצייעל פאר דעם חתן חיים שלום פינקלשטיין ה'י' - מוקדש במיוחד לחתן חיים שלום ה'י'".
הוא הציג את עצמו לפני חיים שלום.

"אני נפתלי הרטשטיין מארה"ב, אמן היקרה תסביר לך את דרגת הקשר שלנו".

הוא הושיט את המעטפה ולחץ את ידי החתן בחמימות ובידך אותו בכל הברכות הכתובות בתורה.

לפתע החל לשיר בקולי קולות "ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות" בניגון עתיק יומין שאף חיים שלום שבקי גדול היה בניגונים לא הכיר, אבל היה מי שהכיר זאת היטב, אבריימל שפילר שאיש לא הפתיעו בשום ניגון, הצטרף וחיזק את המנגינה עם עוד כמה תוספות, הקהל קלט את הניגון כעבור שתיים שלוש פעמים משום שלא היה מסובך.

כך נשמעה המנגינה במשך כעשר דקות רצופות, כשהקהל אחוז האקסטזה קופץ על גבי הספסלים בעוז.

חיים שלום באותם רגעים הזיל דמעות כנחל, לא היה אדם מאושר יותר ממנו, הוא זכה בברכה כזאת, מפי עשרות אנשים שבירכוהו עם כל הלב בשירה ובזמרה. אין ספק שברכה כזו תתקיים.

באישון לילה הסתיימה הניצ'אדע, הקהל התפזר ורק חיים שלום ורב משה יוסף נותרו בסלון. הוא הושיט את המעטפה שקיבל לחמיו, הלה פתח את המעטפה ולגודל תדהמתו מצא שם מפתח של דירה בבית וגן והנחיות באידיש ובאנגלית, כי דירה זו הועברה כבר לבעלותו של חיים שלום, זוהי דירה רחבת ידיים עם חדר "אוצר ספרים" ענק מלא וגדוש עם ספרים בכל מקצועות התורה, לזה צורף מפתח מיוחד, כדי שאיש לא ישבור את פרטיותו, חיים שלום יוכל לשבת כל ימי חייו וללמוד באין מפריע.

"שמעתי כי אתה מבקש להקדיש את כל ימי חיך ללימוד, בלי שיפריעו לך, מאד התרגשתי מכך, כל ימי חיי רציתי לעשות כן, אבל באו טרדות שונות בעסקי ציבור שמנעו ממני לעשות כן בשלמות, הדירה הזאת ניתנת לך אדעתא דהכי (על דעת כן) שאתה מבצע את ההחלטה, ביום שתשנה את דעתך, עלך להשיב אותה אלי, עשיתי תנאי קודם למעשה ותנאי כפול והפקדתי זאת בידי נוטריון באמריקה שעל דעת כן אני מעביר לך

בעלות. בטוחני שכל זה מיותר, כי אתה הגעת למדרגה הזאת ולפיכך אהיה ה"זבולון" שלך ואתה תהיה היששכר ששוקד על התורה בכל עת, בן דודך שרק לפני זמן מועט זכה להכיך. נפתלי הרטשטיין."

רב משה יוסף לא ידע את נפשו, הוא שמע פעם מהמחותנת שרב נפתלי חושב להגיע ארצה, אבל לא שמע ממנו עד עתה, יתירה מכן, שהוא יתן מתנה שתעמיד את חתנו על הרגליים שלא יצטוך לחפש מקורות כספיים כדי לקיים את הבטחתו לה', על כל אלו לא חלם, ה' שילם לו על צרותיו בכפל כפליים.

הוא תפס ביד חתנו ורקד עמו שעה ארוכה. לנגד עיניהם התגלה כי הקב"ה משלם לאוהביו על הכל, פרט אחד לא נעדר.

לאחר ימי השמחה עבר חיים שלום להתגורר בדירה שהתגלתה כמרוהטת בטוב טעם, ר' נפתלי עשה את הכל בסתר, בלי לנסות לקבל תודה אחת על כך, כבר ביום ראשון עלה על מטוס בשל תפקידו בסנאט.

ר' חיים שלום מאותו יום קבע חברותות עם כמה אברכים חשובים שניאותו לבוא אל ביתו וכמעט לא יצא מחדרו רק לתפילות, הוא הצניע את עצמו עד שלא שמו לב אל הדייר החדש שהתווסף אל השכונה, הוא הילך בציד דרכים ורק יחידי סגולה ידעו כי כאן צומח גדול נסתר לחלוטין.

הוא זכה לקדש את ביתו שיהיה מקדש מועט כשעזרתו בקודש פורקת ממנו כל עול.

אשרי מי שזוכה להגיע לכאלו מדרגות, יהי רצון שנזכה כולנו להיות מאלו שמקדישים את חייהם לתורה ופורקים מעצמם את עול החשבונות הרבים כפי שכותב הרמב"ם בסוף שמיטה ויובל, אמן.

~~~~~

התודה והברכה לכל אלו שמסייעים להצלחת הגיליון!!! hanoch90@gmail.com חנוך חיים וינשטוק ני"י 050-414-2587